સ્વઅધ્યયનપોથી

ધોરણ
10

ભાગ
4

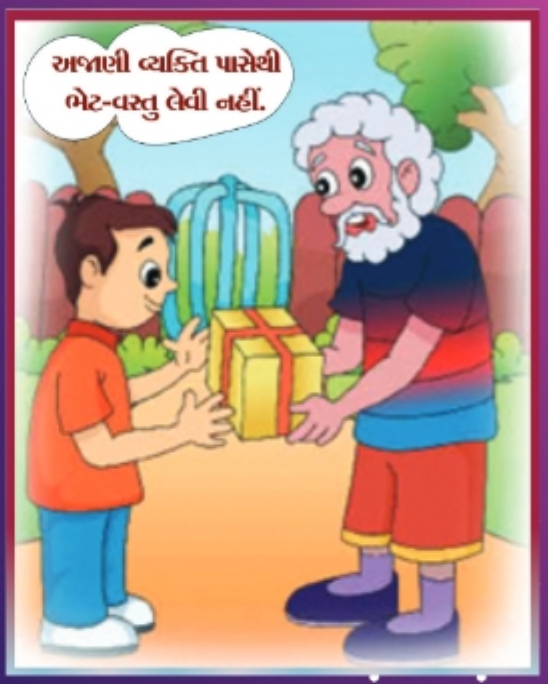

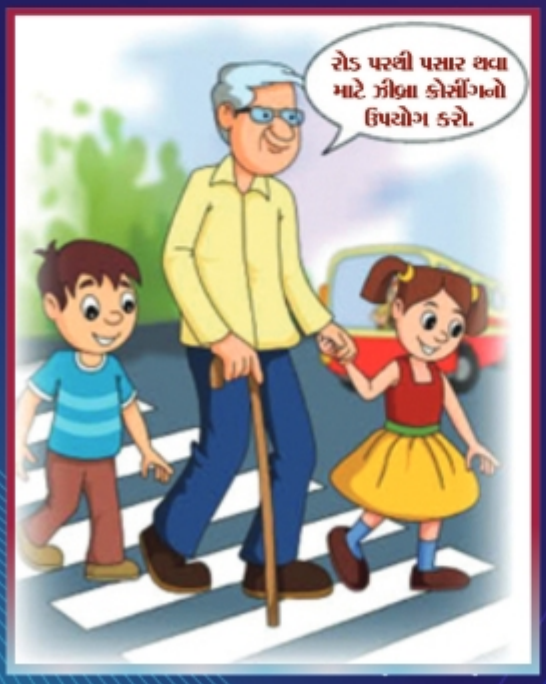
વિદ્યાર્થીનું નામ _____ રોલ નંબર _____

શાળાનું નામ _____ વર્ગ _____

ઘરમાં તથા રસ્તા પર ધ્યાનમાં રાખવાની બાબતો

પ્રેરણા

ડૉ. રતનકંવર એચ. ગઢવીચારણ (IAS)

સ્ટેટ પ્રૉજેક્ટ ડાયરેક્ટર,
સમગ્ર શિક્ષા, ગાંધીનગર

માર્ગદર્શન

પ્રકાશ ત્રિવેદી
નિયામક, જીસીઈઆરટી

ડૉ. એમ. એમ. પટેલ (GAS)
એએસપીડી, સમગ્ર શિક્ષા

એસ. જે. ડુમરાળિયા
સચિવ, જીસીઈઆરટી

મહેશ મહેતા
સચિવ, સમગ્ર શિક્ષા

સંકલન

ધર્મેશ રામાનુજ
અતુલ પંચાલ
રીઝવાનાબેન મિરઝા
ડૉ. અખિલ ડી. ઠાકર
સુચિતકુમાર પ્રજાપતિ
હેમલબેન પંડ્યા
અનિલકુમાર ઉપાધ્યાય
સંજય ચૌધરી
નિરવ મિસ્ત્રી

લેખન-સમીક્ષા ગુજરાતી

ડૉ. રાકેશ રાવત
દાનેશભાઈ મોદી
ભરત ખાચર
કલ્પેશ પટેલ
જિતેન્દ્ર કાપડિયા
રસિક વાળંદ
હસમુખ પટેલ
જગતકુમાર મોટકા
ડૉ. પ્રજ્ઞેશ વ્યાસ
બાબુ સોલંકી
માધવ ગઢવી
ડૉ. મગન બથવાર
પ્રિયંકાબેન ચૌધરી
જીજ્ઞેશ ગદાણી
બેચરભાઈ ચૌધરી

લેખન-સમીક્ષા ગણિત

અંજનાબેન પટેલ
મનોજભાઈ ઉપાધ્યાય
પ્રજ્ઞેશકુમાર પારેખ
ડૉ. સંજયભાઈ શાહ
વિમલભાઈ સુથાર
દર્શનભાઈ મહેતા
અલ્પેશભાઈ ભટ્ટ
મીનેશ વાળંદ
કનૈયાલાલ પટેલ
સંજયકુમાર શર્મા
ડૉ. દિનેશભાઈ પટેલ

લેખન-સમીક્ષા અંગ્રેજી

રાકેશભાઈ ઉપાધ્યાય	રાજુભાઈ જેઠવા	કંદર્પકુમાર જોષી
મોહસીનભાઈ શેખ	રોહિતભાઈ વાળંદ	સુનિલભાઈ યાદવ
મેહુલભાઈ ભાલ	પૂર્વેશભાઈ પાવાગઢી	કુલદિપકુમાર પંડિત
ગીતાબેન અધ્વર્યુ	સુમનબેન પાંડે	નયનકુમાર વ્યાસ
મયુરભાઈ ઉનડકટ	મિલનભાઈ પાઠક	જયેશભાઈ પઢારિયા
દિલીપભાઈ ડોડિયા	શ્વેતલબેન પ્રજાપતિ	નીકિતાબેન વ્યાસ
નરેન્દ્રભાઈ રાઠોડ	ડૉ. વૈશાલીબેન ચાવડા	ડૉ. ભાવેશભાઈ ઠક્કર
ડૉ. જયેશભાઈ સુતરીયા	સીમાબેન કશ્યપ	ડૉ. દિપેશભાઈ અસોદરીયા
ડૉ. વર્ચસાબેન ભાડ	નરેન્દ્ર રાવલ	

લેખન-સમીક્ષા વિજ્ઞાન

વિનય પટેલ	બ્રિજેશકુમાર પટેલ	સુનિલકુમાર જાધવ
મયંક ભટ્ટ	નીતિનકુમાર પીઠડિયા	કેયુરકુમાર શાહ
અર્ચનાબેન પટેલ	ભાવેશકુમાર સુથાર	ડૉ. ભાવિનકુમાર પટેલ
ડૉ. પ્રણવકુમાર ઉપાધ્યાય	મહેન્દ્ર મકવાણા	

લેખન-સમીક્ષા સામાજિક વિજ્ઞાન

બીમલભાઈ ભાવસાર	ચેતનભાઈ પટેલ	મહેન્દ્રભાઈ પાઠક
શૈલેન્દ્રસિંહ સોઢા	સંજયકુમાર પટેલ	સુરેશભાઈ ધોરીયા
વનરાજસિંહ ચાવડા	ભરતસિંહ વાઘેલા	ડૉ. પૂર્ણિમાબેન ત્રિવેદી
વીમલભાઈ દંગી	અરવિંદભાઈ પટેલ	બી. એમ. મેટાળીયા
મુકેશભાઈ પટેલ	વિમલ જાખડીયા	હારીતાબેન રાવલ
ભૂમિકાબેન મેધાણી	હાર્દિકભાઈ ગોસ્વામી	નીકુલ સથવારા
	આશિષભાઈ પટેલ	

પ્રસ્તાવના

સૌ પ્રથમ તો સત્રની સ્વઅધ્યયનપોથીનાં પ્રયોગ માટે આપ સૌ સાથે ટીમને ધન્યવાદ. મોટાભાગે વિદ્યાર્થીઓને પુરા વર્ષની દરેક વિષયની સ્વઅધ્યયનપોથીઓ સ્કૂલમાં દરરોજ સાથે લઈને આવતા હોય છે. વિષયના સરળીકરણ માટેના અભિગમ તેમજ બધા વિષય બધી સ્વઅધ્યયનપોથીમાં ક્રમિક માસવારના આયોજન મુજબ ગોઠવણી કરવામાં આવેલ છે. જે ધ્યાને લઈ સત્ર મુજબની આ સ્વઅધ્યયનપોથીનું નિર્માણ થયેલ છે. મૂળભૂત શિક્ષણ બુદ્ધિ, જ્ઞાન, ક્ષમતા વર્ધન, શારીરિક, માનસિક મને મૂલ્ય વિકાસને સમર્થન આપવાનું કાર્ય કરતું હોય છે. શીખવાની પ્રક્રિયા સાથે શિક્ષક-વિદ્યાર્થીનો સહ-સબંધ, અભિગમ, નવાચાર જેવી અનેકવિધ બાબતો જોડાઈને શાલેય શિક્ષણની શરૂઆત થતી હોય છે. વિદ્યાર્થી શાળાના વર્ગોમાં, ઘરે અને સમાજમાં વિવિધ અનુભવો પ્રાપ્ત કરી શીખવાનો પ્રયાસ કરતા હોય છે. અહીં જાતે શીખવાની પ્રક્રિયા પર વધુ ભાર દેવા માટે સ્વઅધ્યયનપોથીમાં મહાવરા સાથે અનુભવયુક્ત બાબતોને જોડવાનો પ્રયાસ કરાયો છે.

આ સ્વઅધ્યયનપોથીમાં દરેક વિષયનું પૂર્વજ્ઞાન, અગાઉની માહિતીનું હસ્તાંતરણ અને શીખેલી બાબતોનું પુનરાવર્તન થઈ શકે તે માટેની પ્રવૃત્તિઓ બ્રિજકોર્સનાં માધ્યમે મુકવામાં આવે છે. બાદમાં ક્રમશઃ દરેક વિષયના માસવાર અભ્યાસક્રમ અને સત્રને ધ્યાને લઈ એકમ આધારિત પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન મુકાયેલ છે. વિષય અનુબંધિત પ્રવૃત્તિઓ શિક્ષક-વિદ્યાર્થીની શીખવા-શીખવવાની પ્રક્રિયાને બળવત્તર બનાવી શકાય તે માટે વિવિધ પ્રયુક્તિઓ સાથે મુકવામાં આવી છે તેને ધ્યાને લઈ વર્ગ પ્રક્રિયામાં વિદ્યાર્થીઓની સિધ્ધિઓના વિકાસની તક ઊભી થાય તેવું વાતાવરણ નિર્માણ થશે.

ધોરણ 10ની આ સ્વઅધ્યયનપોથીમાં સત્રવાર આમેજ કરાયેલ અંગ્રેજી, ગુજરાતી, વિજ્ઞાન, ગણિત, સામાજિક વિજ્ઞાન વિષયની પ્રવૃત્તિઓ એકમ, અધ્યયન નિષ્પત્તિઓ અને વિદ્યાર્થીના વિકાસ માટેના ધ્યેયોને ધ્યાને લઈ નિર્માણ કરવામાં આવી છે. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ-2020 અનુસાર શીખવાની પ્રક્રિયામાં વર્ગ સાથે વિદ્યાર્થીની વ્યક્તિગત શીખવાની પ્રક્રિયા પણ વધુ અગત્યની બની રહે છે. અપાયેલ પ્રવૃત્તિમાં મહાવરા સાથે સ્વ-અનુભવ, તર્ક, કલ્પના, પ્રકલ્પ, તાર્કિક ચિંતન, રોજિંદો વ્યવહાર, અવલોકન, સર્જન તેમજ અધ્યયન નિષ્પત્તિ આધારિત બાબતો જોડવામાં આવી છે.

અધ્યયન માટેની આ સ્વઅધ્યયનપોથીમાં માસવાર પ્રવૃત્તિ આયોજન સાથે શિક્ષક-વિદ્યાર્થીને શીખવાની બાબતોનું પરસ્પર જોડાણ થાય તેવા પ્રયાસો હાથ ધરાયેલ છે. દરેક વિષયના અનુબંધની પ્રવૃત્તિઓ તરીકે વિજ્ઞાનમાં પ્રયોગશીલતા, ભાષામાં ભાષાસજ્જતા, ગણિતમાં તાર્કિક ચિંતન, ગણન, સામાજિક વિજ્ઞાનમાં જીવનઘડતર ઐતિહાસિક સમજ માટેની પ્રવૃત્તિઓ મહાવરા સાથે મુકવામાં આવી છે. આગળના ધોરણના પ્રમુખ અધ્યયન બિંદુઓ, ચાલુ વર્ષના એકમની વિષયવસ્તુના જરૂરી મહાવરા સાથે નિર્માણ થયેલી સત્ર મુજબની આ સ્વઅધ્યયનપોથીનાં નવાચારી પ્રયોગને આવકારી વર્ગકાર્યમાં વધુ અસરકારી પરિણામ પ્રાપ્ત થાય તે માટે શુભકામનાઓ.

અહીં અપાયેલ દરેક વિષયની સત્રવાર પ્રવૃત્તિઓ વર્ગ અધ્યાપન પ્રક્રિયામાં સમજપૂર્વક અને રસ સાથે થશે તો શીખવાની સાથે ગુણવત્તામાં પણ વધારો થશે તેવી શ્રધ્ધા સેવું છું.

ડૉ. રતનકંવર એચ. ગઢવીચારણ (IAS)

સ્ટેટ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર, સમગ્ર શિક્ષા

શિક્ષક-વાલી જોગ સંદેશ

નમસ્કાર.

શિક્ષણ અવિરત ચાલતી પ્રક્રિયા છે, તે માત્ર વર્ગખંડ, સમયપત્રક કે વિષયમાં જ બંધાયેલું રહેતું નથી. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ 2020 અનુસાર શિક્ષણના અધ્યયન બિંદુઓને શીખવવા માટે પ્રશ્નોત્તરી, પ્રવૃત્તિ, અવલોકન, પ્રોજેક્ટ, સર્વે જેવી વિવિધ પ્રયુક્તિઓનો સહારો લેવાનો છે. અહીં નિર્માણ થયેલી મહાવરાની વિવિધ સામગ્રીમાં આ બધી જ બાબતોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લેવાયેલી છે. આ સામગ્રીના મહાવરા માટે નીચે મુજબની કેટલીક બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીશું તો આપણા વિદ્યાર્થીઓ અપેક્ષિત શૈક્ષણિક ક્ષમતા કેળવી શકશે અને નવા શૈક્ષણિક વર્ષના અભ્યાસક્રમને સારી રીતે સમજીને શીખવાનું શરૂ કરી શકશે.

અહીં આપેલા મહાવરામાં મુખ્ય ત્રણ બાબતોની કાળજી લેવાઈ છે. **પ્રથમ** વિદ્યાર્થીઓને અગાઉના ધોરણના વિષયને અનુરૂપ વિષયવસ્તુનો પુનઃ પરિચય થાય તેવી બાબતોને અપાઈ છે. **બીજું,** અપાયેલ દરેક મહાવરા માટે એવી બાબતોનો આધાર લેવાયો છે જેની સંકલ્પનાઓ અભ્યાસ માટે પાયારૂપ હોય. આ બાબતો અગાઉના ધોરણના વિષયવસ્તુની સંકલ્પનાને વધુ દૃઢ બનાવી તેને શીખવા માટે સરળતા રહે તેવું વાતાવરણ નિર્માણ કરશે. **ત્રીજું,** અભ્યાસક્રમનો પ્રારંભ થાય તે પહેલાં વિદ્યાર્થીઓના પ્રવર્તમાન શૈક્ષણિક સ્તરનું સાર્વત્રિક મૂલ્યાંકન પણ થઈ શકે. આવું કરવાથી વર્ગ કે વિષય શિક્ષક વિદ્યાર્થીઓનું સ્તર માપીને નવી બાબત શીખવવાની શરૂઆત કરે તે પહેલાં તેને કયા પ્રકારનું આયોજન કરવું ? કેવી પદ્ધતિનો સહારો લેવો? કઈ કઈ પ્રયુક્તિઓને આયોજનમાં સમાવિષ્ટ કરવી તેનો ખ્યાલ આવે. આનાથી અગાઉના વર્ષની અધ્યયન ખોટ (લર્નિંગ લૉસ)ની અસર હાલના ધોરણમાં ન પડે.

- સ્વઅધ્યયપોથીમાં આપેલી દરેક બાબતમાં પ્રવૃત્તિઓ પણ સમાવિષ્ટ હોવાથી પ્રવૃત્તિ માટે પૂરતો સમય આપવો.
- સ્વઅધ્યયપોથીમાં પ્રવૃત્તિઓમાં લખવા-વાંચવા સાથે જૂથ અને સમૂહમાં પ્રવૃત્તિઓ પ્રોજેક્ટ કાર્ય જેવી વિવિધ બાબતોનો સમાવેશ કરેલ હોઈ તેને પણ શીખવાનો અગત્યનો ભાગ માનીને તે કરવા માટે પૂરતો સમય અને સ્વતંત્રતા આપવી.
- સ્વઅધ્યયપોથીની આ પ્રવૃત્તિઓ દરમ્યાન વિદ્યાર્થીને તેના મિત્ર, કુટુંબીજનો અને અન્ય લોકોની જરૂર પડે તેવું આયોજન હોવાથી તેને પ્રવૃત્તિ માટે અન્ય સાથે કામ કરવાની છૂટ આપવી.
- સ્વઅધ્યયપોથીની પ્રવૃત્તિઓ શાળા અને ઘર બંને જગ્યાએ એક સાથે ચાલે તે માટેનું આયોજન વિદ્યાર્થીઓને સતત જણાવતા રહીને તેમને આગળના અભ્યાસ માટે પણ જોડવાના છે તેનો ખ્યાલ આપવો.
- સ્વઅધ્યયપોથીની પ્રવૃત્તિઓ અભ્યાસક્રમ સાથે સંકળાયેલ હોવાથી તેને માત્ર મનોરંજન સ્વરૂપે ન માની લેતાં વિદ્યાર્થીઓ ગંભીરતાથી તે કરે અને તેમાંથી શીખે તેવું આયોજન કરવું.

- સ્વઅધ્યયપોથીની આ સંપૂર્ણ પ્રક્રિયા વધુ મહાવરા માટેની હોવાથી વર્ગના દરેક વિદ્યાર્થી દરેક અધ્યયન નિષ્પત્તિની પ્રવૃત્તિમાં સમાન સ્તરે પહોંચે તે માટે પ્રયાસ કરવો.
- સ્વઅધ્યયપોથી એ અધ્યયન કચાશ(ખોટ) પૂરી કરવાનો પ્રયાસ હોવાથી શિક્ષક સાથે વાલી, શિક્ષિત મોટા ભાઈ-બહેન અને ઉપલા ધોરણના મિત્રો પણ વિદ્યાર્થીને મદદ કરે તે ઇચ્છનીય છે.
- સ્વઅધ્યયનપોથી સાથે આપેલી મહાવરાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ અભ્યાસક્રમની સંકલ્પનાઓને સમજવું સરળ બની રહે તેવો પ્રયાસ કરવા માટે બને તેટલો વધુ સમય મહાવરા માટે આપવાનું આયોજન કરવું.
- સ્વઅધ્યયપોથીમાં એવી બાબતોનો સમાવેશ કરાયો છે જેનાથી વિષયવસ્તુની સંકલ્પના સમજવું સરળ બને છે તેને ધ્યાને લઈ પ્રવૃત્તિઓ કરાવતા સમયે તે પૂરેપૂરી રીતે શીખી જાય તેની કાળજી લેવાય તે જોવું.
- સ્વઅધ્યયપોથીમાં આપેલી પ્રવૃત્તિઓમાં લેખન અલગ નોટબુકમાં કરવાનું હોય ત્યાં વિદ્યાર્થીઓની લખેલ પ્રવૃત્તિઓની સમયસર ચકાસણી કરી તેની સારી અને સુધારાત્મક બાબતોનું વ્યક્તિગત માર્ગદર્શન આપવું ઇચ્છનીય છે.
- આપેલી પ્રવૃત્તિઓ વિદ્યાર્થીની સમજ અને સંકલ્પનાના વિકાસ માટે હોવાથી વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ અધ્યયન નિષ્પત્તિ આધારિત એક-બે પ્રવૃત્તિઓ બાદ તેને સમજી શકયા છે તેવું જણાય તો તે પૈકીની અન્ય પ્રવૃત્તિઓ ગૃહકાર્યમાં આપી શકાય જેથી વર્ગમાં અન્ય અધ્યયન નિષ્પત્તિ આધારિત પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં પૂરતો સમય મળી શકે.
- આપેલી પ્રવૃત્તિઓની સમજ માટે ચિત્રો, સાધન-સામગ્રી અને અન્ય સહાયક સંદર્ભનો આધાર લેવાયો છે તેને ધ્યાને લઈ તેવી પ્રવૃત્તિઓ માટે તે સંદર્ભિત સામગ્રીની સમજ મળી રહે તેવું આયોજન હાથ ધરવું.
- અહીં પસંદ થયેલી મોટાભાગની પ્રવૃત્તિઓ અભ્યાસક્રમને વધુ બળવત્તર બનાવવાના હેતુસર આપેલ હોવાથી વર્ગના તમામ વિદ્યાર્થીઓ આ પ્રવૃત્તિઓની સંકલ્પના અને સમજ કેળવે તે માટે પ્રવૃત્તિ દરમ્યાન પૂરતું માર્ગદર્શન અને પરોક્ષ મૂલ્યાંકન કરતાં રહેવું.
- અહીં આપવામાં આવેલ પ્રવૃત્તિઓ માત્ર જે તે અધ્યયન નિષ્પત્તિમાં સમાવિષ્ટ સંકલ્પનાના મહાવરા માટે આપેલ છે. વર્ગમાં જરૂરી મહાવરા માટે આ પ્રકારની વધુ પ્રવૃત્તિઓનો વિકાસ કરી તેનો પણ મહાવરો કરાવી શકાય.
- પ્રવૃત્તિઓ તેના વિષયની નવી સંકલ્પનાઓ સરળ કરવા માટે હોવાથી તેનો પૂરતો મહાવરો થાય તે માટે વર્ગનું સમયપત્રક વિષયવાર ગોઠવી તે મુજબ કાર્ય થાય તે જોવું.

મહેશ મહેતા

સચિવ

સમગ્ર શિક્ષા

અનુક્રમણિકા

એકમ ક્રમ	વિષય	પ્રકરણ	પાના નંબર
17	સામાજિક વિજ્ઞાન	આર્થિક સમસ્યાઓ અને પડકારો : ગરીબી અને બેરોજગારી	1
11	ગુજરાતી	શિકારીને	8
12	ગુજરાતી	ચોપડાની ઈન્દ્રજાળ	14
5	ગણિત	સમાંતર શ્રેણી	25
3	વિજ્ઞાન	ધાતુઓ અને અધાતુઓ	29
5	અંગ્રેજી	Playing with Fire	40
5	સામાજિક વિજ્ઞાન	ભારતનો વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલૉજીનો વારસો	48
6	ગણિત	ત્રિકોણ	54
6	વિજ્ઞાન	નિયંત્રણ અને સંકલન	58
11	સામાજિક વિજ્ઞાન	ભારત : જળ સંસાધન	67
13	ગુજરાતી	વતનથી વિદાય થતાં	75
10	ગણિત	વર્તુળ	80
7	વિજ્ઞાન	સજીવો કેવી રીતે પ્રજનન કરે છે ?	85
6	અંગ્રેજી	I love you, Teacher	95
6	સામાજિક વિજ્ઞાન	ભારતનાં સાંસ્કૃતિક વારસાનાં સ્થળો	104
14	ગુજરાતી	જન્મોત્સવ	113

17 આર્થિક સમસ્યાઓ અને પડકારો : ગરીબી અને બેરોજગારી

પ્રશ્ન-1 'અ' વિભાગની વિગતોને 'બ' વિભાગની વિગતો સાથે યોગ્ય રીતે જોડી ખાલી જગ્યામાં લખો :

(1)

(A)		(B)
(1) ભારતનું સૌથી વધુ ગરીબી ધરાવતું રાજ્ય	1 _____	(A) બ્યોર્ડ ઓરે
(2) ભારતનું સૌથી ઓછી ગરીબી ધરાવતું રાજ્ય	2 _____	(B) અમર્ત્ય સેન
(3) સૌ પ્રથમ ગરીબી રેખાનો ખ્યાલ રજૂ કરનાર	3 _____	(C) ગોવા
		(D) છત્તીસગઢ

પ્રશ્ન-2 નીચે આપેલા વિધાનો વાંચી ખરા વિધાન સામે (✓) અને ખોટા વિધાન સામે (✗) નિશાની કરો.

1. ગરીબી એ ગુણાત્મક ખ્યાલ છે. ☐
2. વિશ્વના દેશો પોતાના શ્રમિકોનું આદાન-પ્રદાન કરે છે તેને રાષ્ટ્રીય બજાર કહે છે. ☐
3. ગરીબી અને બેરોજગારી બંને સગી બહેનો છે. ☐
4. પ્રધાનમંત્રી ફસલ વીમા યોજના હેઠળ ખેડૂત પોતાના ઉત્પાદનોને ઓનલાઈન સૂચિબદ્ધ કરાવી શકે છે. ☐
5. સાપેક્ષ ગરીબીનો ખ્યાલ વિકાસશીલ દેશોમાં પ્રચલિત છે. ☐
6. ભારતમાં સૌથી ઓછી ગરીબી ધરાવતું રાજ્ય ગુજરાત છે. ☐
7. ભારતમાં ગરીબીરેખા નીચે જીવતી વ્યક્તિઓની સંખ્યા જાણવા માટેની પાંચ રીતો છે. ☐
8. ભાવોની સ્થિરતા માટે ''ક્ષતિમુક્ત કૃષિભાવ પંચ''ની રચના કરવામાં આવી છે. ☐
9. ગરીબી નિર્મૂલન કાર્યક્રમો/યોજનાઓને મુખ્યત્વે પાંચ વિભાગમાં વહેંચી શકાય છે. ☐

પ્રશ્ન-3 કૌંસમાં આપેલ વિકલ્પમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

1. આયોજનમાં ..... ના સૂત્ર સાથે સરકારે મોટા પાયાના, ભારે અને ચાવીરૂપ ઉદ્યોગોના વિકાસ પર ઝોક આપ્યો હતો. (ગરીબી હટાવો, ગરીબી બઢાવો, રોજગારી વધારો)
2. સમાજના જુદી જુદી આવક ધરાવતા વર્ગોમાંથી જો કોઈ જૂથ અન્ય કરતા ઓછી આવક મેળવતો હોય તો તે ..... રીતે ગરીબ છે. (નિરપેક્ષ, સાપેક્ષ, ધનિક)
3. જૂની ટેક્નોલોજીના સ્થાને નવી ટેક્નોલોજી આવે ત્યારે શ્રમિક બેરોજગાર બને તેને ..... કહે છે. (પ્રચ્છન્ન બેરોજગારી, ઘર્ષણજન્ય બેરોજગારી, શિક્ષિત બેરોજગારી)

4. ગરીબીરેખા નીચે જીવતા પરિવારોની મહિલા સભ્યોને સખી મંડળોમાં જોડીને ..... યોજના અન્વયે કૌશલ્યવર્ધક તાલીમ અપાય છે. (બાજપાઈ બેંકબલ યોજના, મા અન્નપૂર્ણા યોજના, મિશન મંગલમ્)

પ્રશ્ન-4 આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી પ્રશ્ન સામે આપેલ ☐ માં લખો :

1. બેરોજગારી ઘટાડવા માટે શિક્ષિત બેરોજગારોની નોંધણી કરતી સંસ્થા કઈ છે?

   (A) જિલ્લા પંચાયત (B) મજૂર સંગઠન

   (C) રોજગાર વિનિમય કેન્દ્ર (D) શ્રમ સંગઠન

2. કઈ યોજના અન્વયે રાજ્ય સરકાર કુટિર ઉદ્યોગના કારીગરોને કાચા માલની ખરીદી માટે ઓછા વ્યાજની બેંક લોનની સુવિધા પૂરી પાડે છે? ☐

   (A) દત્તોપંત ઠેંગડી કારીગર વ્યાજ સહાય યોજના (B) સાંસદ આદર્શ ગ્રામ યોજના

   (C) ગ્રામોદયથી ભારત ઉદય યોજના (D) બાજપાઈ બેંકેબલ યોજના

3. અન્ન સુરક્ષા ધારા હેઠળ ગુજરાતમાં કઈ યોજના અમલમાં આવી હતી? ☐

   (A) મિશન મંગલમ્ (B) મા અન્નપૂર્ણા યોજના

   (C) બાજપાઈ બેંકેબલ યોજના (D) ઈ-નામ્ યોજના

4. 'આપણા ગામમાં આપણુ કામ, સાથે મળે છે વાજબી દામ' આ સૂત્ર કઈ યોજના સાથે લોકપ્રિય છે? ☐

   (A) મનરેગા (B) ગ્રામોદયથી ભારત ઉદય

   (C) મા અન્નપૂર્ણા યોજના (D) મિશન મંગલમ્

પ્રશ્ન-5 નીચે આપેલ પ્રશ્નોનાં એક-બે વાક્યમાં જવાબ આપો :

1. ભારતમાં ગરીબીરેખા નીચે જીવતી વ્યક્તિઓની સંખ્યા જાણવા માટેની બે રીતો કઈ છે?

   ---

2. બ્યોર્ડ ઓરે કઈ સંસ્થાના નિયામક હતા?

   ---

3. ભારત સરકારની એવી કઈ યોજના છે જેના થકી વીજળીનો પુરવઠો સાત દિવસ પૂરો પડાય છે?

   ---

4. અંત્યોદય કુટુંબોને કઈ યોજના હેઠળ અનાજનું મફત વિતરણ થાય છે?

---

5. પરમ નામનો વિદ્યાર્થી તેનાં શિક્ષકને પ્રશ્ન પૂછે છે કે ''2015 સુધીમાં દેશમાં કેટલા રોજગાર વિનિમય કેન્દ્ર હતા?'' તો આ પ્રશ્નનો શું જવાબ મળશે?

પ્રશ્ન-6 નીચેના પ્રશ્નોનાં ટૂંકમાં જવાબ આપો :

1. 'વ્યાપક કે દારૂણ ગરીબી' કોને કહેવાય?

---

2. બેરોજગારી કોને કહેવાય?

---

3. વિશ્વ શ્રમ બજાર કોને કહે છે?

---

4. 'મનેરગા' કાર્યક્રમ વિશે ટૂંકમાં માહિતી આપો.

પ્રશ્ન-7 નીચેનાં પ્રશ્નોનાં મુદ્દાસર જવાબ આપો :

1. ગરીબી ઉદ્‌ભવવાના કારણો જણાવો.

2. બેરોજગારીના મુખ્ય સ્વરૂપો ટૂંકમાં સમજાવો.

3. 'ધનિક ભારતમાં ગરીબો વસે છે.' - સમજાવો.

પ્રશ્ન-૪ નીચેનાં પ્રશ્નોનાં સવિસ્તાર જવાબ આપો :

1. ગરીબી નિવારણના વિવિધ ઉપાયો વર્ણવો.

2. બેરોજગારી ઘટાડવાના કોઈપણ ચાર કાર્યક્રમો સવિસ્તાર સમજાવો.

11 શિકારીને

વિભાગ B

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો.

(અ)	(બ)
1. કલાપી (મૂળનામ)	(અ) ઊર્મિકાવ્ય
2. શિકારીને (સંગ્રહ)	(બ) સુરસિંહજી તખ્તસિંહજી ગોહિલ
3. શિકારીને (સાહિત્યપ્રકાર)	(ક) કલાપીનો પત્રસંગ્રહ
	(ડ) કલાપીનો કેકારવ

જવાબ
1. .....
2. .....
3. .....

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

4. સમગ્ર વિશ્વ સંતોનો ..... છે. (માળો, સંસાર, આશ્રમ)
5. પંખીને પામવા કવિ પંખીનાં ..... સાંભળવા કહે છે. (ગીત, અવાજ, ટહુકો)
6. સૌંદર્યને પામતાં પહેલાં ..... બનવું પડે. (સારું, સુંદર, અતિસુંદર)
7. 'શિકારીને' કાવ્ય ..... ને ઉદ્‌બોધન કરે છે. (યુવાન, વડીલ, વૃદ્ધ)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

8. કવિની દૃષ્ટિએ પક્ષી ક્યાં મળશે ?

.....

9. 'શિકારીને' કાવ્યનો મુખ્ય ધ્વનિ શો છે ?

.....

10. શું કરવાથી પક્ષીનું માત્ર સ્થૂળ શરીર જ મળે છે ?

.....

11. 'શિકારીને' કાવ્યમાં કઈ ભાવના વ્યક્ત થઈ છે ?

.....

12. 'શિકારીને' કાવ્ય કયા છંદમાં રચાયેલું છે ?

.....

(ડ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

13. કવિ યુવાનને સંહાર કરવાની કેમ ના પાડે છે ?

.....

.....

.....

.....

14. પક્ષીને પામવા કવિ શું કરવાનું કહે છે ?

.....

.....

.....

.....

15. સૃષ્ટિનું સૌંદર્ય કવિને ક્યાં-ક્યાં જોવા મળે છે ?

.....

.....

.....

.....

16. સૌંદર્યને પામવા માટે કવિ શી સલાહ આપે છે ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

17. 'શિકારીને' કાવ્યનો ભાવાર્થ સમજાવો. / 'શિકારીને' કાવ્યને આધારે 'વસુધૈવ કુટુંબકમ્' ભાવનાનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

18. કવિ શિકારીને કઈ શિખામણ આપે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

◆ આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો.

19. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો.

(1) વીસ્વ (વિસ્વ, વીશ્વ, વિશ્વ) .....

(2) સુંન્દર (સૂંદર, સુંદર, સૂંન્દર) .....

(3) રુડું (રૂડું, રુંડું, રુડું) .....

20. (અ) સંધિ છોડો.

(1) ઉજ્જડ : ..... (ઉદ્ + જડ, ઉત્ + જડ, ઉજ્ + જડ)

(2) સદુપયોગ : ..... (સદ્ + ઉપયોગ, સત્ + ઉપયોગ, સદુ + ઉપયોગ)

(3) પુનરુક્તિ : ..... (પુનઃ + ઉક્તિ, પુન + ઉક્તિ, પુન્ + યુક્તિ)

(બ) સંધિ જોડો.

(1) પોષ્ + અન (પોષન, પોષણ, પોશન) : .....

(2) વિ + અર્થ (વિઅર્થ, વ્યઅર્થ, વ્યર્થ) : .....

21. નીચેના શબ્દોના સમાસ કૌંસમાંથી શોધીને ઓળખાવો.

(1) વિશ્વઆશ્રમ : .....

(તત્પુરુષ સમાસ, કર્મધારય સમાસ, બહુવ્રીહિ સમાસ)

(2) લતા-તરુ-ફૂલડાં : .....

(દ્વિગુ સમાસ, ઉપપદ સમાસ, દ્વંદ્વ સમાસ)

(3) ક્રૂરદૃષ્ટિ : .....

(મધ્યમપદલોપી સમાસ, બહુવ્રીહિ સમાસ, કર્મધારય સમાસ)

22. નીચેની પંક્તિમાંનો અલંકાર ઓળખાવો.

- પંખીડાં, ફૂલડાં, રૂડાં, લતા, આ ઝરણાં, તરુ : ..... (શબ્દાનુપ્રાસ, પ્રાસસાંકળી, ઉત્પ્રેક્ષા)

23. નીચે આપેલા શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય લાગેલો છે તે જણાવો.

(1) ઉપભોગ : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(2) ક્રૂરતા : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(3) આર્દ્રતા : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(4) સુંદરતા : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(5) શિકારી : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

24. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો શોધીને લખો.

(1) સંહાર (સમૃદ્ધ, નાશ, સર્વનાશ) : .....

(2) આર્દ્રતા (ભીનાશ, અધૂરું, અધવચ્ચે) : .....

(3) લતા (છોકરી, છોકરો, વેલ) : .....

(4) તરુ (ઝાડ, છોડ, બીજ) : .....

25. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સંજ્ઞાનો સાચો પ્રકાર શોધીને લખો.

(1) ઝાડ : ..... (વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા)

(2) પક્ષી : ..... (દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા, ક્રિયાવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા)

(3) પ્રાણી : ..... (સમૂહવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા, વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા)

26. નીચેના રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ જણાવો.

- આર્દ્રતા છવાઈ જવી : .....

27. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો.

(1) સ્થૂળ × .....

(2) આર્દ્ર × .....

(3) કોમળ × .....

(4) સંહાર × .....

(5) વ્યર્થ × .....

28. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ આપો.

(1) ઘટવું : .....

(2) સુણ : .....

(3) ત્હને : .....

29. નીચેનાં વાક્યોમાંથી ક્રિયાવિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.

(1) સૌંદર્યો પામતાં પહેલાં સૌંદર્ય બનવું પડે : .....

(2) પક્ષીને પામવાને તો છાનો તું સુણ ગીતને : .....

30. નીચેના શબ્દોની ધ્વનિશ્રેણી છૂટી પાડો.

(1) સૌંદર્ય : ..... (3) આશ્રમ : .....

(2) આર્દ્રતા : ..... (4) સંહાર : .....

31. નીચેની પંક્તિઓમાંના છંદ ઓળખાવો.

(1) રહેવા દે! રહેવા દે આ સંહાર, યુવાન! તું; : .....
ઘટે ના ક્રૂરતા આવી વિશ્વ આશ્રમ સન્તનું.

(2) સૌંદર્યો વેડફી દેતાં ના ના સુન્દરતા મળે, : .....
સૌંદર્યો પામતાં પ્હેલાં સૌંદર્ય બનવું પડે.

32. છંદનું બંધારણ જણાવો.

(1) અનુષ્ટુપ : .....
.....
.....

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

33. નીચે આપેલી પંક્તિનો આશરે પંદર વાક્યોમાં અર્થવિસ્તાર કરો.

- સૌન્દર્યો વેડફી દેતાં ના ના સુંદરતા મળે;
સૌન્દર્યો પામતાં પહેલાં સૌન્દર્ય બનવું પડે.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

34. આપેલા વિષય પર આશરે 250 શબ્દોમાં નિબંધ લખો.

પ્રકૃતિનું રક્ષણ એ જ જીવનનું રક્ષણ

12 ચોપડાની ઈન્દ્રજાળ

વિભાગ A

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો.

	(અ)	(બ)
1.	ચોપડાની ઈન્દ્રજાળ	(અ) નવલકથા
2.	જીવલો	(બ) આત્મકથાખંડ
3.	ગોવિંદ	(ક) 'જા, તું હવે અમારા લેણામાંથી છૂટો !'
4.	ચંદ્રકાન્ત પંડ્યા	(ડ) 'બારેક વાગતાં આવી પૂગશે.'
		(ઈ) 'હાઉકારનાં પોયરાંને આપદા ની પડવી જોઈએ.'

જવાબ
1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

5. 'ચોપડાની ઈન્દ્રજાળ' કૃતિ ..... સંગ્રહમાંથી લેવામાં આવી છે.
(બાનો વાડો, બાનો ભીખુ ભાગ 1-2, બાપુનાં પારણાં)

6. જીવલો ..... ગામનો રાનીપરજ ખેડૂત હતો. (ગિરમાળ, પસવાદળ, મરઘમાળ)

7. ખેતર વેચાતું લેવા જીવલાએ બાપુ પાસેથી ..... રૂપિયા વ્યાજે લીધેલા. (પાંચસો, ત્રણસો, પંદરસો)

8. જીવલાના પિતાજીને ..... કહીને સૌ બોલાવતા. (હાઉકાર, શેઠ, શ્રીમંત)

9. બાપુના મૃત્યુ પછી હિસાબનું કામકાજ ..... કરી આપતા. (દાસકાકા, વિનુકાકા, રામુકાકા)

10. મારા પિતાજીને ..... કરી પૈસા કમાવાનો કીમિયો કોઈ ભાઈબંધે બતાવેલો.
(ધંધો, શાહુકારી, ખેતી)

11. ગરીબોનું શોષણ કરનાર ચોપડાનો રંગ ..... હતો. (લીલો, રાતો, કેસરી)

12. જીવલાનું શાહુકારના ચોપડામાં ..... દેવું બોલતું હતું. (પાંચ ગણું, દસ ગણું, પંદર ગણું)

13. બા લેખકને ..... ના દિવસે ઉઘરાણીએ મોકલતી હતી. (રવિવાર, શનિવાર, ગુરુવાર)

14. 'પોતે ગાંધીવાદી જીવન જીવે છે.' એ ખ્યાલ લેખકને ..... લાગ્યો. (સ્વમાની, દંભી, પોકળ)

15. ગોવિંદે ..... નાં દાતણ કાપી આપ્યાં. (બાવળ, લીમડો, કરંજ)

16. ગરીબોનું લોહી ચૂસી ..... બનેલા શાહુકારી ચોપડાનાં પાનાં મેં ચીરી નાખ્યાં.
(લાલમણિ, રક્તવર્ણા, શ્યામવર્ણા)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

17. શાહુકારો કયા પ્રકારનું હિસાબી ગણિત ગણતા ?
.....

18. શાહુકારના ચોપડાની ઇન્દ્રજાળ કેવી હતી ?

.....

19. 'હાઉકારના પોયરાને આપદા ની પડવી જોઈએ.' જીવલાના આ વિધાનમાં કયો ભાવ વ્યક્ત થાય છે ?

.....

20. લેખકને કયા ખ્યાલ દંભપૂર્ણ લાગ્યા ?

.....

21. 'ચોપડાની ઇન્દ્રજાળ' કૃતિમાં શાનું તાદૃશ્ય ચિત્ર ઉપસાવવામાં આવેલ છે ?

.....

22. પ્રતિવર્ષ જીવલો લેખકના ઘરે કઈ કઈ વસ્તુઓ આપવા જતો ?

.....

23. લેખકને પોતાની જાત ઉપર શાથી તિરસ્કાર આવ્યો ?

.....

24. જીવલાનો શાહુકારના ચોપડા અંગે કેવો મત હતો ?

.....

(૬) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

25. 'જીવલો દાનતનો શુદ્ધ હતો' એમ શા પરથી કહી શકાય ?

.....

.....

.....

.....

26. લેણદાર અને દેણદારના આવકારમાં રહેલો કયો વિરોધાભાસ લેખકને ખૂંચ્યો ?

.....

.....

.....

.....

27. 'રાંકડી, ભોળી, લંગોટિયા પ્રજા મૂંગાં ઢોર કરતાં બદતર જીવન જીવતી.' આ વિધાનને કૃતિને આધારે સ્પષ્ટ કરો.

.....

.....

.....

.....

28. ગોવિંદનું પાત્રાલેખન કરો.

.....

.....

.....

.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

29. 'જીવલો એટલે પ્રામાણિકતાનો પર્યાય' - આ વિધાનને તમારા શબ્દોમાં સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

30. 'ચોપડાની ઇન્દ્રજાળ' એટલે શું ? એ જાળ કોણે તોડી ? શા માટે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

31. તમારા મતે 'ચોપડાની ઇન્દ્રજાળ' શીર્ષક યથાર્થ છે ? સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

◆ આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો.

32. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો.

(1) કીમીઓ (કિમિયો, કિમીયો, કીમિયો) .....

(2) ઓશીયારો (ઓશિયારો, ઓશિયાળો, ઓશીયાળો) .....

(3) નીયમિત (નિયમીત, નીયમીત, નિયમિત) .....

(4) દૂરદશા (દુદર્શા, દુર્દશા, દૂરર્દશા) .....

(5) ઝીન્દગી (જીંદગી, ઝિંદગી, જિંદગી) .....

33. (અ) સંધિ છોડો.

(1) વ્યવહાર : ..... (વ્ય + અવહાર, વિ + વહાર, વિ + અવહાર)

(2) અતિશયોક્તિ : ..... (અતિશય + ઉક્તિ, અતિશયો + ઉક્તિ, અતિ + શયોક્તિ)

(બ) સંધિ જોડો.

(1) ઉત્ + જડ (ઉત્જડ, ઉજ્જડ, ઊજ્જડ) : .....

(2) તિરસ્ + કાર (તિરપ્કાર, તીરસ્કાર, તિરસ્કાર) : .....

(3) દુર્ + દશા (દુરદશા, દુર્દશા, દૂર્દશા) : .....

34. નીચેના શબ્દોના સમાસ કોંસમાંથી શોધીને ઓળખાવો.

(1) ઇન્દ્રજાળ : .....

(તત્પુરુષ સમાસ, ઉપપદ સમાસ, બહુવ્રીહિ સમાસ)

(2) દરિદ્રનારાયણ : .....

(મધ્યમપદલોપી સમાસ, ઉપપદ સમાસ, કર્મધારય સમાસ)

(3) ઋણરાહત : .....

(બહુવ્રીહિ સમાસ, તત્પુરુષ સમાસ, દ્વંદ્વ સમાસ)

(4) વિધવા : .....

(અવ્યયીભાવ સમાસ, કર્મધારય સમાસ, બહુવ્રીહિ સમાસ)

(5) શોષણખોર : .....

(ઉપપદ સમાસ, મધ્યમપદલોપી સમાસ, તત્પુરુષ સમાસ)

(6) શાકભાજી : .....

(તત્પુરુષ સમાસ, દ્વંદ્વ સમાસ, બહુવ્રીહિ સમાસ)

35. નીચે આપેલા શબ્દોના અર્થભેદ જણાવો.

(1) કઠોર – (કડક, કઠણ, કોમળ) : .....

કઠોળ – (સખત, દ્વિદલ અનાજ, ફળ) : .....

(2) દંભ – (ઘાસ, ઘમંડ, દેખાવ) : .....

દર્ભ – (અભિમાન, ડબ્બો, ઘાસ) : .....

(3) મજૂરી – (પરવાનગી, વેઠ, બહાલી) : .....

મંજૂરી – (વૈતરું, સંમતિ, મહેનત) : .....

36. નીચેની પંક્તિઓમાંના અલંકાર ઓળખાવો.

(1) રાંકડી, ભોળી, લંગોટિયા પ્રજા મૂંગાં ઢોર કરતાંય બદતર જીવન જીવતી.

(ઉપમા અલંકાર, રૂપક અલંકાર, વ્યતિરેક અલંકાર) : .....

(2) જીવલો જુવાનીમાં પણ ખખડી ગયેલો હાડપિંજર જેવો.

(શ્લેષ અલંકાર, ઉપમા અલંકાર, ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર) : .....

(3) પ્રેમનો શીરો એનો આનંદ વળી ઓર જ હોય છે.

(વ્યતિરેક અલંકાર, અનન્વય અલંકાર, રૂપક અલંકાર) : .....

37. નીચે આપેલા શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય લાગેલો છે તે જણાવો.

(1) પ્રામાણિક : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(2) અજ્ઞાન : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(3) ગણિત : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(4) અમલદાર : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(5) વિધવા : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(6) રક્તવર્ણ : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

38. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો શોધીને લખો.

(1) શેરડી (આમ્રફળ, બદર, ઈક્ષુ) : .....

(2) વિશ્વાસ (વિનવણી, ભરોસો, અવિશ્વાસ) : .....

(3) ઓશિયાળું (ગરીબ, લાચાર, અવિવેકી) : .....

(4) ઋણ (કરજ, વેપાર, આભાર) : .....

(5) પ્રજા (વસ્તી, રૈયત, ભૂપ) : .....

(6) નદી (ઉદધિ, સરિતા, સિંધુ) : .....

(7) લોહી (શોષિત, શોણિત, શોષઠણ) : .....

(8) મૃત્યુ (નિર્ધન, નિધન, નિર્વસન) : .....

39. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સંજ્ઞાનો સાચો પ્રકાર શોધીને લખો.

(1) ઘી : ..... (જાતિવાચક સંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા)

(2) શાહુકાર : ..... (વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા, સમૂહવાચક સંજ્ઞા)

(3) વેઠ : ..... (ભાવવાચક સંજ્ઞા, ક્રિયાવાચક સંજ્ઞા, સમૂહવાચક સંજ્ઞા)

(4) શીરો : ..... (જાતિવાચક સંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા, વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા)

(5) બચત : ..... (ક્રિયાવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા)

(6) વફાદારી : ..... (ક્રિયાવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા)

40. નીચેના રૂઢિપ્રયોગોનાં અર્થ જણાવો.

(1) ઘી-કેળાં હોવાં : .....

(2) નવ નેજાં પડવાં : .....

(3) પેટે પાટા બાંધવા : .....

(4) ગળે વાત ન ઊતરવી : .....

(5) ભાંગી પડવું : .....

(6) લોહી ચૂસવું : .....

(7) તકાદો કરવો : .....

41. નીચે આપેલી કહેવતનો અર્થ જણાવો.

- બોડીને તાં વળી કાંહકી કેવી ? .....

.....

42. નીચેના શબ્દસમૂહો માટે એક શબ્દ આપો.

(1) વ્યાજે નાણાં ધીરધારનો ધંધો કરનાર : .....

(2) પૈસાની વારંવાર કરવામાં આવતી કડક ઉઘરાણી : .....

(3) મુસાફરીમાં સાથે લીધેલું ખાવાનું : .....

(4) જમીન ખેડવા આપી હોય તેના બદલા પેટે ભાડું આપવાનો લેખ : .....

43. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો.

(1) શાહુકાર × .....

(2) દેણદાર × .....

(3) વિધવા × .....

(4) પ્રત્યક્ષ × .....

(5) ઉપજાઉ × .....

(6) વફાદારી × .....

44. માગ્યા પ્રમાણે પરિવર્તન કરો.

(1) મોટી દીકરીએ ચોખા દળ્યા. (કર્મણિવાક્ય બનાવો.)

.....

(2) જીવલાથી અવારનવાર ઘરે અવાતું. (કર્તરિવાક્ય બનાવો.)

.....

(3) બા પૈસા માટે તકાદો કરતી. (કર્મણિવાક્ય બનાવો.)

.....

45. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ આપો.

(1) હાઉકાર : .....

(2) ધગડું : .....

(3) પૈહા : .....

(4) તકાદો : .....

(5) પૂગે : .....

(6) હેર : .....

(7) પોયરાં : .....

(8) હાવ : .....

(9) ભૂયખો : .....

(10) લાગો : .....

(11) વૈતરું : .....

46. નીચેનાં વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.

(1) જીવલા પર કડક ઉઘરાણી થાય. : .....

(2) અમે ત્રણ જણા શીરો ખાવા બેઠા. : .....

(3) જીવલો દાનતનો શુદ્ધ. : .....

(4) ગોવિંદને મોકલી ગાયનું પાશેર ઘી મંગાવ્યું. : .....

47. નીચેનાં વાક્યોમાંથી ક્રિયાવિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.

(1) જીવલો અવારનવાર ઘેર આવતો. : .....

(2) બાને તેમના પૈસા નિયમિત મળતા. : .....

(3) જીવલાનાં છોકરાં ટીકીટીકીને જોઈ રહ્યાં હતાં. : .....

(4) રાત આખી અજંપામાં ગાળી. : .....

(5) જીવલાને ભીખલા પર પુષ્કળ પ્રેમ હતો. : .....

(6) આજે તેના પર અંગૂઠો પાડવા જીવલો આવ્યો હતો. : .....

48. નીચેના શબ્દોની ધ્વનિશ્રેણી છૂટી પાડો.

(1) ઇન્દ્રજાળ : .....

(2) દરિદ્રનારાયણ : .....

(3) અર્ધનગ્ન : .....

(4) ઋતુ : .....

(5) કાર્યક્રમ : .....

(6) દુર્દશા : .....

49. માગ્યા મુજબ વાક્યપ્રયોગ કરો.

(1) મોટી દીકરીએ ચોખા દળ્યા. (પ્રેરકવાક્ય બનાવો.)

.....

(2) ગોવિંદે બાવળનાં દાતણ કાપી આપ્યાં. (પ્રેરકવાક્ય બનાવો.)

.....

(3) અમે ચાલી નીકળ્યા. (ભાવેવાક્ય બનાવો.)

.....

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

50. વિચાર-વિસ્તાર

(1) દેવડીએ દંડાય ચોર મૂઠી જારના,
લાખ ખાંડી લૂંટનારા મહેફિલે મંડાય છે !

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(2) કામધેનુને મળે ના એક સૂકું તણખલું,
ને લીલાંછમ ખેતરો સૌ આખલા ચરી જાય છે !

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(3) છે ગરીબોના કૂબામાં તેલ ટીપુંય દોહ્યલું,

ને શ્રીમંતોની કબર પર ઘીના દીવા થાય છે !

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

◆ નિબંધ-લેખન

શ્રમજીવીની આત્મકથા

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

હું માનવી માનવ થાઉં તો ઘણું.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 સમાંતર શ્રેણી

વિભાગ - A

- **માગ્યા મુજબ જવાબ આપો. (પ્રત્યેકનો 1 ગુણ)**

(1) 9, 99, 999... સમાંતર શ્રેણી છે. વિધાન ખરું છે, કે ખોટું ?

(2) સમાંતર શ્રેણી –1.2, –0.6, 0,... માં d ની કિંમત શોધો.

(3) $a_n = S_n - S_{n-1}$ છે. વિધાન ખરું છે, કે ખોટું ?

(4) કોઈપણ સમાંતર શ્રેણીનું પ્રથમ પદ શૂન્ય ન હોઈ શકે ? વિધાન ખરું છે, કે ખોટું ?

(5) $2m + 1$, 13, $5m - 3$ એ સમાંતર શ્રેણીનાં ક્રમિક પદો હોય તો m ની કિંમત શોધો.

(6) સમાંતર શ્રેણી માટે $S_n - 2\,S_{n-1} + S_{n-2}$ ની કિંમત શોધો.

(7) એક સમાંતર શ્રેણીનું પ્રથમ પદ k હોય અને અંતિમ પદ m હોય તેવી સમાંતર શ્રેણીના n પદોનાં સરવાળાનું સૂત્ર શું થાય ?

વિભાગ - B

- **નીચેના પ્રશ્નોની ગણતરી કરી જવાબ લખો. (પ્રત્યેકના 2 ગુણ)**

(8) એક સમાંતર શ્રેણીમાં $a = 3$ અને $d = 2$ હોય તો સમાંતર શ્રેણી શોધો.

(9) એક સમાંતર શ્રેણી 2, 4, 6, 8,... નું 101મું પદ શોધો.

(10) 2, 6, 10, 14,... નાં 20 પદોનો સરવાળો શોધો.

(11) એક સમાંતર શ્રેણી માટે $a = 7$, $n = 8$, $a_n = 28$, તો d ની કિંમત શોધો.

(12) જે શ્રેણીનું પ્રથમ પદ 2 અને અંતિમ પદ 20 હોય, તો શ્રેણીનાં 200 પદોનો સરવાળો શોધો.

(13) એક સમાંતર શ્રેણી માટે $S_n = n^2 + 3n$ હોય, તો a_n નું મૂલ્ય શોધો.

(14) જો $S_{n_1} = 2 + 4 + ...+ ... + 2n$ અને $S_{n_2} = 1 + 3 + ...+ ... + (2n - 1)$, તો $\frac{S_{n_1}}{S_{n_2}}$ શોધો.

(15) સમાંતર શ્રેણીમાં ત્રણ ક્રમિક પદોનો સરવાળો 48 છે. પ્રથમ અને છેલ્લા પદનો ગુણાકાર 252 છે, તો સામાન્ય તફાવત શોધો.

(16) ચાર સંખ્યાઓ સમાંતર શ્રેણીમાં છે. તેમનો સરવાળો 40 છે. આમાંની મોટી સંખ્યા સૌથી નાની સંખ્યાથી ચાર ગણી છે, તો આ સંખ્યાઓ શોધો.

(17) કોઈ સમાંતર શ્રેણી માટે $S_x = S_y$ હોય, તો S_{x+y} ની કિંમત શોધો.

જવાબો :

પ્રકરણ - 5 સમાંતર શ્રેણી

(8) 3, 5, 7... (9) 202 (10) 800 (11) 3 (12) 2200

(13) $2n + 2$ (14) $\frac{n+1}{n}$ (15) 2 (16) 4, 8, 12, 16 (17) 0

નોંધ :

3 ધાતુઓ અને અધાતુઓ

વિભાગ : A

◆ **નીચેનાં વિધાનો સાચાં બને તે રીતે ખાલી જગ્યા પૂરો.** (દરેકના 1 ગુણ)

1. .....તેમની શુદ્ધ અવસ્થામાં ચળકાટ ધરાવે છે.
2. એક ગ્રામ સોનામાંથી વધુમાં વધુ .....લંબાઈનો તાર બનાવી શકાય છે.
3. .....અને.....ઉષ્માના ઉત્તમ વાહકો છે.
4. .....ધાતુ ઓરડાના તાપમાને પ્રવાહી અવસ્થામાં મળે છે.
5. .....ધાતુ કેરોસીનમાં ડુબાડીને રાખવામાં આવે છે.
6. .....સૌથી વધુ સક્રીય ધાતુ છે.
7. રેલ્વેના પાટા જોડવા માટે ..... પ્રક્રિયા વપરાય છે.
8. કોપર ધાતુ પર.....રંગનો કાટ લાગે છે.
9. સોનાની શુદ્ધતા.....એકમમાં મપાય છે.
10. કોપર અને ઝીંકની મિશ્રધાતુ.....તરીકે ઓળખાય છે.

◆ **નીચેનાં વિધાનો સાચાં છે કે ખોટાં તે લખો.**

11. બ્રોમિન અધાતુ તત્વ છે. ☐
12. અધાતુઓ રણકાર ઉત્પન્ન કરે છે. ☐
13. ધાતુઓની પાતળા તારમાં ફેરવાઈ જવાની ક્ષમતાને તણાવપણું કહે છે. ☐
14. હીરો એ કાર્બનનું અપરરૂપ છે. ☐
15. Li, Na, K એ આલ્કલી ધાતુઓ છે. ☐
16. એલ્યુમિનિયમ ઓકસાઈડ એ ઉભયગુણી ઓકસાઈડ છે. ☐
17. મેગ્નેશિયમ કરતા સોડિયમની પ્રતિક્રિયાત્મકતા ઓછી છે. ☐
18. પોટેશિયમએ પાણી સાથે પ્રક્રિયા આપતી નથી. ☐
19. કોપર એ મંદ HCl સાથે પ્રક્રિયા કરતી નથી. ☐
20. સિન્નાબાર એ મરક્યુરીની કાચી ધાતુ છે. ☐

◆ **નીચે આપેલા બહુવિકલ્પી ઉત્તરવાળા પ્રશ્નો માટે સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ☐ માં તેનો ક્રમ લખો.**

21. ધાતુમાં નીચે પૈકી કયો ગુણધર્મ જોવા મળતો નથી? ☐

(A) રણકાર (B) તણાવપણું

(C) વિદ્યુતવાહકતા (D) નિસ્તેજતા

22. નીચેનામાંથી કયું તત્વ અધાતુ હોવા છતાં ચમકદાર છે? ☐

(A) કોપર (B) પારો

(C) આયોડિન (D) સલ્ફર

23. Fe, Ca, Mg અને Zn માંથી સૌથી વધુ સક્રિય ધાતુ કઈ છે? ☐

(A) Fe (B) Ca

(C) Mg (D) Zn

24. નીચેના પૈકી કયો એસિડિક ઓક્સાઈડ છે? ☐

(A) H_2O (B) CO_2

(C) Al_2O_3 (D) Na_2O

25. કઈ રાસાયણિક પ્રક્રિયા શક્ય નથી? ☐

(A) $FeSO_4 + Mg$ (B) $FeSO_4 + Ag$

(C) $CuSO_4 + Fe$ (D) $CuSO_4 + Zn$

26 બ્રોન્ઝ એ કોનું મિશ્રણ છે? ☐

(A) Cu, Sn (B) Cu, Zn

(C) Pb, Sn (D) Fe, C

27. નીચેના પૈકી કઈ ધાતુ ઠંડા પાણી કે ગરમ પાણી સાથે પ્રક્રિયા કરતી નથી? ☐

(A) Na (B) Ca

(C) Mg (D) Fe

28. નીચેના પૈકી કયું આયનિક સંયોજન નથી? ☐

(A) KCl (B) HCl

(C) CCl_4 (D) Nacl

29. Al_2O_3 માંથી Al કઈ રીતે મેળવવામાં આવે છે? ☐

(A) ભૂંજન (B) કેલ્શીનેશન

(C) રાસાયણિક રિડક્શન (D) વિદ્યુત રાસાયણિક રિડક્શન.

30. ધાતુનું ક્ષારણ થવા માટે કયા પરિબળ જરૂરી છે? ☐

(i) પાણી (ભેજ) (ii) હવા (iii) તેલ

(A) માત્ર(i) (B) માત્ર(ii)

(C) માત્ર(iii) (D) (i) અને (ii) બંને

◆ **નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં ઉત્તર લખો.**

31. PVCનું આખું નામ લખો.

.....

.....

32. કાર્બનનું કયું અપરરૂપ ઝવેરાત બનાવવા વપરાય છે?

.....

.....

33. ઉમદાવાયુનું નામ જણાવો કે જેની ઈલેક્ટ્રોન રચના (2,8) હોય?

.....

.....

34. ખનીજ એટલે શું?

.....

.....

.....

35. ગેંગ કોને કહે છે?

.....

.....

.....

36. રિડક્શનકર્તા અધાતુનું નામ જણાવો.

.....

.....

37. મિશ્રધાતુના બે નામ જણાવો.

.....

.....

.....

38. નિષ્ક્રિયવાયુ કોને કહે છે?

.....

.....

.....

39. ભૂંજનની વ્યાખ્યા લખો.

.....

.....

.....

40. એમાલ્ગમ એટલે શું ?

.....

.....

◆ **જોડકા જોડો.**

41. વિભાગ - A માં ઓક્સાઈડ અને વિભાગ- Bમાં તેમનો સ્વાભાવ આપેલો છે. યોગ્ય જોડી બનાવો.

વિભાગ- A	જવાબ	વિભાગ-B
(i) CO_2		a) ઉભયગુણી
(ii) CuO		b) બેઝિક
(iii) Al_2O_3		c) એસિડિક

42. વિભાગ - A માં મિશ્રધાતુ અને વિભાગ- Bમાં તેના ઘટકો છે.

વિભાગ- A	જવાબ	વિભાગ-B
(i) સ્ટેઈનલેસ સ્ટીલ		a) Pb અને Sn
(ii) સોલ્ડર		b) Fe, Ni અને Cr
(iii) પિત્તળ		c) Cu, Zn

43. વિભાગ - A માં ધાતુ અને વિભાગ Bમાં લાક્ષણિકતા આપેલા યોગ્ય જોડી બનાવો.

વિભાગ- A	જવાબ	વિભાગ-B
(i) કોપર (Cu)		a) ખૂબ જ નરમ
(ii) સોડિયમ (Na)		b) સૌથી ઓછી સક્રિય
(iii) ગોલ્ડ (Au)		c) ઉષ્માના ઉત્તમવાહક

વિભાગ : B

◆ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આશરે 40 થી 50 શબ્દોમાં માગ્યા મુજબ ઉત્તર લખો.** (દરેકના 2 ગુણ)

44. એલ્યુમિનિયમ ધાતુ નાઈટ્રિક એસિડ સાથે હાઈડ્રોજન વાયુ ઉત્પન્ન કરતી નથી. કારણ આપો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

45. ધાતુઓના ચાર ભૌતિક ગુણધર્મો લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

46. એવી ધાતુનું ઉદાહરણ આપો :

(i) જે ઓરડાના તાપમાનમાં પ્રવાહી છે.

(ii) જે છરી વડે આસાનીથી કાપી શકાય છે.

(iii) જે ઉષ્માની ઉત્તમ વાહક છે.

(iv) જે ઉષ્માની મંદવાહક છે.

.....

.....

.....

47. સોડિયમ અને પોટેશિયમની ઠંડા પાણી સાથેની પ્રક્રિયાનું રાસાયણિક સમીકરણ લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

48. ધાતુની સક્રિયતા શ્રેણી કોને કહે છે? ટૂંકમાં સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

49. મૅગ્નેશિયમ ક્લોરાઈડનું નિર્માણ ઈલેક્ટ્રોનની આપ-લે દ્વારા દર્શાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

50. સોડિયમ ક્લોરાઈડનું ગલનબિંદુ ઊંચુ શા માટે હોય છે?

.....

.....

.....

.....

.....

51. તફાવત આપોઃ- ભૂંજન અને કેલ્શિનેશન.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

52. થર્મિટ પ્રક્રિયાનો ઉપયોગ રેલવેના પાટા જોડવા થાય છે. સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

53. લોખંડનું ક્ષારણ અટકાવવા માટેના ઉપાયો જણાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

54. મિશ્રધાતુ એટલે શું? તેના બે ભૌતિક ગુણધર્મો લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

55. અધાતુ તત્ત્વ 'A' આપણા ખોરાકનો અગત્યનો ઘટક છે અને બે ઓક્સાઈડ 'B' અને 'C' બનાવે છે. ઓક્સાઈડ 'B' ઝેરી છે, જ્યારે 'C' એ ગ્લોબલ વોર્મિંગ માટે જવાબદાર છે.

(i) A, B અને C ને ઓળખો.

(ii) 'A' આવર્ત કોષ્ટકના કયા સમૂહ સાથે સંબંધિત છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ : C

◆ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આશરે 60 થી 80 શબ્દોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.** (દરેકના 3 ગુણ)

56. તફાવત આપો : ધાતુઓ અને અધાતુઓ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

57. ધાતુઓની પાણી સાથેની રાસાયણિક પ્રક્રિયા સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

58. આયનીય સંયોજનના સામાન્ય ગુણધર્મો લખો અને કોઈપણ બે સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

59. સક્રિયતા શ્રેણીમાં નીચી સક્રિયતા ધરાવતી ધાતુઓનુ નિષ્કર્ષણ સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

60. લોખંડના નિષ્કર્ષણ માટેની થર્માઇટ પ્રક્રિયા સમીકરણ સહિત લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

61. ઝિંક ધાતુનું સમીકરણ સહિત લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

62. ક્ષારણના ત્રણ ઉદાહરણો આપો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ : D

◆ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આશરે 90 થી 120 શબ્દોમાં માગ્યા મુજબ સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.** (દરેકના 4 ગુણ)

63. સક્રિયતા શ્રેણીમાં ટોચ પર રહેલી ધાતુઓ કઈ રીતે મેળવવામાં આવે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

64. કોપરના શુદ્ધીકરણ માટેની વિદ્યુત વિભાજનીય પદ્ધતિ આકૃતિ સહિત વર્ણવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5 Playing with Fire

Section A

- **Read the extracts and answer the questions given below them :**

The science of fireworks is technically called, 'pyrotechnics' - from the Greek word, 'pyr' meaning fire and 'technics' meaning an art. Pyrotechnics includes not only fireworks but also a whole range of devices that use similar materials and principles, from safety matches that we use every day to solid fuel rocket boosters of the space shuttle. The household match is considered a special pyrotechnic device, as all the pyrotechnic effects-heat, smoke, light, gas and sound- are present in it.

1. _____ and _____ words are included in pyrotechnics.

⇒ _____

2. The household match box is a special pyrotechnics because .....

⇒ _____

3. What are common effects of all pyrotechnics?

⇒ _____

The basic formula the black powder, or gun powder, has remained unchanged for centuries. It is a blend of potassium nitrate, charcoal and sulphur in the ratio of 75:15:10 by weight. It is almost the perfect combination as it is and no further improvements or alterations need to be made. Experts say that this might be the only chemical product still using the same age old proportions and manufacturing techniques.

4. What does the black powder contain?

⇒ _____

5. Why has the basic formula of the gun powder remained the same for centuries?

⇒ _____

The greatest danger of pyrotechnics is that it deals with fire. The industry is notorious for its accidents, whether in the U.S.A., Japan or India. Though the mixture is stable if kept cool and dry, it can catch fire if heat is accidently applied, through too much friction sometimes, or from a spark or an impact.

6. Why is pyrotechnics considered dangerous?

⇒ _____

7. Give similar word for : (1) famous for something bad (2) combination.

⇒ _____

- **Write a short note focusing the questions given below :**

8. **Gun powder**

Questions :

- What was the history of Gun powder?
- Where and how do we find its reference?
- How long would the knowledge take to reach the west?
- Who explained the formula of the Gun powder?
- Why did Roger Bacon write the formula of gun powder in code language?
- What do you know about the proportion of black powder?

⇒ _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

- **Write whether the sentences are True or False :**

9. The Chinese are considered the pioneers of pyrotechnics. ☐

10. English monk, Pop revealed the secret of gun powder. ☐

11. Shukranti has reference to pyrotechnics. ☐

12. Sivakasi is the main centre of fireworks production in India. ☐

Section B

- **Read the extract and answer the questions given below :**

Master Ghulam Mohammed announced that the fees would be taken during the recess. When the recess bell rang, I left the school and walked on and on. Finally, I reached the railway station. I started praying to Allah Miyan. "Just this once save me. Order a farishta to pass by and drop just four rupees in my pocket. I promise I will use them only to pay my fees and not to eat jalebis. There was a shade-giving tree beside the railway tracks. Earlier the entire matter seemed so simple: jalebis with the fees money and the fees with the scholarship money. I had known that I would get the scholarship the next month, I would have postponed my jalebi eating programme to the next month as well. Now for the crime of eating a few jalebis, for the first time in my life I was absent from school.

Questions:

13. What did Master Ghulam Mohammed announce?

⇒ _____

14. Where did the boy reach at last?

⇒ _____

15. The narrator spent his money on .....

⇒ _____

16. Give similar word for - cancelled

⇒ _____

17. The boy ran away from school before school started. (True / False)

⇒ _____

- **Read the data and answer the questions :**

Bill invoice from Uttar Gujarat Vij (UGVCL)

Rs : 1,230/-

Completed 29 January 2022 at 12:24

Account holder : **JOSHI RAMILABEN KESHAVLAL**

Customer Number : 28007103215

Payment done : 29 January 2022 at 12:23

Bill payment processed :

Uttar Gujarat Vij Company Limited may take upto three working days to reflect this payment in your account.

18. This data shows _____ for Joshi Ramilaben.

⇒ _____

19. What is customer id no of Mrs Joshi?

⇒ _____

20. How many rupees did Mrs. Joshi pay?

⇒ _____

21. Who is the account holder?

⇒ _____

22. This amount will be reflected in Mrs Joshi's account after _____ .

⇒ _____

● **Read the dialogue and answer the questions :**

Jayesh : Hi, Sonali ! How's it going?

Sonali : Fine, thanks, and you?

Jayesh : Just fine. Where are you off to?

Sonali : To library. I have got a history exam next week and need to start studying.

Jayesh : Oh, no. Well, I'll see you later then. Good luck!

Sonali : Thanks. See you later.

23. Who are talking here?

⇒ _____

24. Where is Sonali going?

⇒ _____

25. Sonali needs to study ..... (complete the sentence giving reason)

⇒ _____

26. When will Jayesh meet Sonali?

⇒ _____

27. Jayesh is going to library. (True / False)

⇒ _____

Section C

● **Match the language functions with the sentences :**

'A'	'B'
28. We should not wear long and loose clothes when lighting fire works.	A. Describing freqencey of action
29. Take a pair of scissors and cut the packet from right edge.	B. Giving advice
30. He goes to temple very often.	C. Describing process

Ans : (28. _____ , 29. _____ , 30. _____)

● **Choose and write the appropriate response to complete the conversation :**

31. Zankhna : How do you provide your service?

Rohan : _____ (Describing process)

(a) I book order online and supply things.

(b) I very often visit the customers.

(c) I sometimes send messages to customers.

(d) I meet the people on holidays.

32. Poojan : Why did you not complete your work?

Hetal : _____ (Expressing reason)

(a) I did not go to office.

(b) because I had severe headache.

(c) So I visited the shopping centre.

(d) Yet, I visited the shopping centre.

33. Haresh : _____ (Seeking information)

Asha : I am going to market.

(a) When will you go to market?

(b) Why do you go to market?

(c) Where are you going?

(d) Which place will you go to?

● **Complete the sentences using the functions given in the brackets :**

34. Don't make noise _____ (Showing result)

⇒ _____

35. _____ , he has been punished. (Describing contrast)

⇒ _____

36. Ram will _____ (Describing alternatives)

⇒ _____

● **Fill in the blanks with the appropriate words from the brackets :**

37. [difficulty, afraid of, stood by]

People of Chittodgadh were never _____ the Mughals. They _____ Maharana Pratap in each and every _____ .

● **Find and write the word having the nearest meaning :**

38. **empty** : (a) speechless (b) silent (c) vacant (d) prious

39. **deny** : (a) refuse (b) accept (c) ignore (d) invite

40. **sneak** : (a) valuable (b) wonder (c) comfortable (d) dishonest

Section D

● **Turn the following dialogue into Indirect Speech :**

41. Hema : Will you join this scheme tomorrow?
Yash : Yes, certainly. How much amount shall I have to pay?
Hema : You will have to pay ₹. 2500/-.

⇒ _____

_____

_____

● **Join the sentences using the appropriate conjunctions given in the brackets :**

42. You are honest. Nobody will trust you. (though, since, and)

⇒ _____

43. Hiren will play carrom. He will play chess. (either....or, neither....nor, but)

⇒ _____

44. People hated the king. He was cruel. (but, and, becase)

⇒ _____

45. Go to school at 7:30 a.m. Get information about the school picnic. (so, yet, and)

⇒ _____

46. He did not speak anything. He was having his lunch. (before, after, while)

⇒ _____

● **Rewrite the text correcting the underlined words :**

47. Yesterday, he will go to Surat too meet his parents. They will buy a most popular dress.

⇒ _____

_____

_____

● **Do as directed :**

48. The inspector caught the thief. He took him to the police station. He put the thief behind the bars.

Start this way : The thief was caught .....

⇒ _____

_____

_____

49. Rohan enjoys a party every Sunday. He invites some of his friends. They play games and dance till midnight.

Start like this : Rohan will enjoy a party .....

⇒ _____

_____

_____

● **Select the questions to get the underlined words / phrase as their answers.**

50. Mr. Soni has been working with Bank of Baroda since 1985.
    (a) Where has Mr. Soni been working?
    (b) Who has been working since 1985?
    (c) How long has Mr. Soni been working with Bank of Baroda?
    (d) Since when has Mr. Soni been working with Bank of Baroda?

51. Mahesh met Mrs Patil at her office.
    (a) Where did Mahesh meet Mrs. Patil?
    (b) When did Mahesh meet Mrs. Patil?
    (c) Why did Mahesh meet Mrs. Patil?
    (d) How did Mahesh meet Mrs. Patil?

52. Krupa will go to Surat by car.
    (a) When will Krupa go to Surat?
    (b) Where will Krupa go to?
    (c) How will Krupa go to Surat?
    (d) Who will go to Surat?

Section E

● **Write a paragraph in about 125 words using the points given below :**

53. **My favourite festival - Diwali**

Points : when does it fall? why is it celebrated? How do people prepare before Diwali? What do people do on Diwali? What is the message of Diwali?

⇒ _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

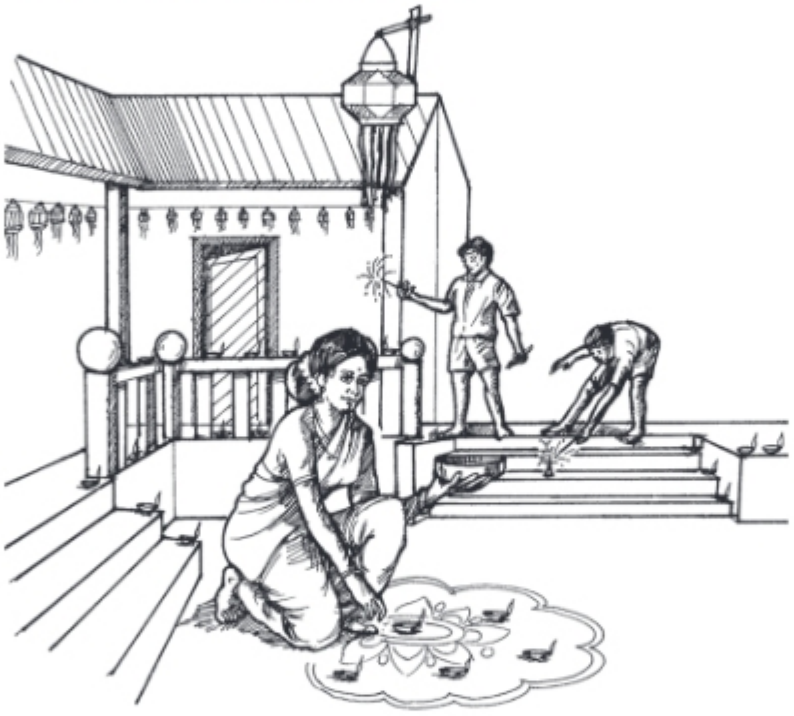
_____

54. **Nisha Chaudhari sends an email to her friend, Kosha Raval on her mail kosharaval15@gmail.com inviting her to spend a few days with her family.**

⇒

To :
Subject :

55. **Describe the picture in about 10 sentences :**

⇒

5 ભારતનો વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલૉજીનો વારસો

પ્રશ્ન-1 'અ' વિભાગની વિગતોને 'બ' વિભાગની વિગતો સાથે યોગ્ય રીતે જોડી ખાલી જગ્યામાં લખો :

(A)		(B)
1. કામસૂત્ર	1 _____	A શકમુનિ
2. યોગશાસ્ત્ર	2 _____	B વાત્સ્યાયન
3. કાલગણના	3 _____	C બ્રાભવ્ય પાંચાલ
4. પ્રજનનશાસ્ત્ર	4 _____	D મહર્ષિ પતંજલિ
5. ચિકિત્સા સંગ્રહ	5 _____	E મહામુનિ પરાશર
		F ચક્રપાણિદત્ત

પ્રશ્ન-2 નીચે આપેલા વિધાનો વાંચી ખરા વિધાન સામે (✓) અને ખોટા વિધાન સામે (✗) નિશાની કરો.

1. રસાયણશાસ્ત્ર એક પ્રયોગાત્મક વિજ્ઞાન છે. ☐
2. વાસ્તુશાસ્ત્ર એ ખગોળશાસ્ત્રનું અવિભાજ્ય અંગ છે. ☐
3. હડપ્પાના અવશેષોમાં તોલમાપનાં સાધનોમાં દશાંશ પદ્ધતિ જોવા મળે છે. ☐
4. દશગીતિકા ગ્રંથ બ્રહ્મગુપ્તે લખ્યો છે. ☐
5. બૃહદસંહિતા વ્યાકરણ ગ્રંથ છે. ☐

પ્રશ્ન-3 કૌંસમાં આપેલ વિકલ્પમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

1. વાસ્તુશાસ્ત્રનાં પ્રથમ સ્થપતિ ..... છે. (બ્રહ્મા, વિશ્વકર્મા, નારદ)
2. ..... ગ્રંથમાં ગુરુત્વાકર્ષણનાં નિયમોને દર્શાવવામાં આવ્યા છે. (આર્યસિદ્ધાંત, બ્રહ્મસિદ્ધાંત, અષ્ટાંગહૃદય)
3. રસાયણવિદ્યાનો ઉત્તમ નમૂનો વિજયસ્તંભ (લોહસ્તંભ) ..... એ બંધાવ્યો હતો. (વિક્રમાદિત્ય, શીલાદિત્ય, સ્કંદગુપ્ત)
4. ચરકસંહિતા ગ્રંથમાં ..... ઉપરાંત વનસ્પતિ ઔષધિઓનું વર્ણન કર્યું છે. (૨૫૦૦, ૧૫૦૦, ૨૦૦૦)
5. અશ્વશાસ્ત્ર ..... એ લખ્યું છે. (શાલિહોત્ર, શકમુનિ, વાત્સાયન)

પ્રશ્ન-4 આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી પ્રશ્ન સામે આપેલ ☐ માં લખો :

1. મેં આ વિશ્વને શૂન્યની ભેટ આપી છે. ☐

(A) ભાસ્કરાચાર્ય (B) ચક્રપાણીદત્ત (C) આર્યભટ્ટ (D) કાત્યાયન

2. પ્રાચીન સમયમાં તુટેલાં નાક અને કાનની સારવાર માટે શું કરવામાં આવતું હતું? ☐

(A) પ્લાસ્ટિક સર્જરી (B) વાઢકાપ (C) ત્વચા ઓપરેશન (D) શલ્ય ચિકિત્સા

3. નીચે આપેલ ચિત્ર કોનું છે? ☐

(A) મહર્ષિ ચરક (B) આર્યભટ્ટ (C) મહર્ષિ સુશ્રુત (D) મહર્ષિ વાગભટ્ટ

4. નીચેનામાંથી કયું વિધાન સદંતર ખોટું છે? ☐

(A) વાસ્તુશાસ્ત્રએ જ્યોતિષશાસ્ત્રનું અવિભાજ્ય અંગ છે.

(B) વાસ્તુશાસ્ત્રએ અવકાશીય ઘટનાઓ સાથે જોડાયેલું વિજ્ઞાન છે.

(C) બૃહદસંહિતામાં વાસ્તુશાસ્ત્રનો ઉલ્લેખ થયેલો છે.

(D) રાણા કુંભાએ વાસ્તુશાસ્ત્રનો પુનરુદ્ધાર કરાવ્યો હતો.

5. 'ચંદ્રગ્રહણનું સાચું કારણ પૃથ્વીનો પડછાયો છે.' આ સાબિત થયેલાં સિદ્ધાંતને વિદ્વાનો શું કહે છે? ☐

(A) પરિભ્રમણ (B) અજરભર (C) હોરા (D) અપ્રણયન

પ્રશ્ન-5 નીચે આપેલ પ્રશ્નોનાં એક-બે વાક્યમાં જવાબ આપો :

1. ભારતનાં વાસ્તુશાસ્ત્રને આઠ ભાગમાં વહેંચનાર કોણ હતાં ? _____

_____

2. મને ઓળખો : મેં, આંકડાની પાછળ શૂન્ય લગાવવાની શરૂઆત કરી હતી. _____

_____

3. વૃક્ષ આયુર્વેદ નામનો ગ્રંથ કોણે લખ્યો હતો? _____

_____

4. તમારી શાળાનાં વિદ્યાર્થીઓ ભારતનાં પ્રવાસે નીકળ્યા છે, તેઓ એક સ્થળે મહાદેવ નટરાજનું શિલ્પ જુએ છે, તો તે કયું સ્થળ હશે? _____

_____

5. વાઢકાપ વિદ્યાનાં ધારદાર સાધનોનો ઉલ્લેખ શેમાં કરવામાં આવ્યો છે ? _____

_____

6. જ્યોતિષશાસ્ત્રનાં ભાગોનાં નામ જણાવો. _____

_____

7. આચાર્ય નાગાર્જુને કયા ગ્રંથોની રચના કરી હતી ? _____

_____

પ્રશ્ન-6 નીચેના પ્રશ્નોનાં ટૂંકમાં જવાબ આપો :

1. વિજ્ઞાન અને ટેક્નોલૉજી વચ્ચેનો ભેદ સ્પષ્ટ કરો.

_____

_____

_____

2. આપણાં મહાન ઋષિમુનિઓએ વિજ્ઞાન ક્ષેત્રે વિશ્વને અમૂલ્ય વારસો ભેટ આપ્યો છે, સાબિત કરો.

_____

_____

_____

3. નાગાર્જુનને ભારતીય રસાયણશાસ્ત્રનાં આચાર્ય માનવામાં આવે છે? કેમ?

_____

_____

_____

4. ભારતનાં પ્રાણી રોગોનાં શાસ્ત્રો વિશે ટૂંકમાં ચર્ચા કરો.

_____

_____

_____

5. ભારતે ગણિતનાં ક્ષેત્રમાં કઈ કઈ શોધો કરી હતી?

_____

_____

_____

6. અહીં દર્શાવેલ ચિત્ર પર ચર્ચા કરો.

પ્રશ્ન-7 નીચેનાં પ્રશ્નોનાં મુદ્દાસર જવાબ આપો :

1. "રસાયણશાસ્ત્ર એક પ્રયોગાત્મક વિજ્ઞાન છે." વિધાન સમજાવો.

---

2. ટૂંકનોંધ લખો : ભારતનું વાસ્તુશાસ્ત્ર.

---

3. આર્યભટ્ટને ગણિતશાસ્ત્રનાં પિતા કેમ કહેવામાં આવે છે?

4. પ્રાચીન ભારતની ધાતુવિદ્યાનું પ્રદાન જણાવો.

પ્રશ્ન-8 નીચેનાં પ્રશ્નોનાં સવિસ્તાર જવાબ આપો :

1. ભારતની પ્રાચીન વૈદકવિદ્યા આજની દાક્તરી સેવાને શરમાવે તેવી હતી, તે બાબતને તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

2. દુનિયાનાં ગણિતશાસ્ત્રનો પાયો ભારતમાં નખાયો હતો, તે વિશે સવિસ્તાર ચર્ચા કરો.

3. ખગોળશાસ્ત્ર અને જ્યોતિષશાસ્ત્ર એકબીજાનાં અભિન્ન અંગો છે, તેના વિશે મુદ્દાસર વર્ણન કરો.

6 ત્રિકોણ

વિભાગ - A

- **નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ માગ્યા મુજબ આપો. (પ્રત્યેકનો 1 ગુણ)**

(1) બધી એકરૂપ આકૃતિઓ સમરૂપ છે. તેનું પ્રતીપ વિધાન ખરું છે કે ખોટું ? તે જણાવો.

(2) સમબાજુ ત્રિકોણની કુલ કેટલી સંગતતાઓ સમરૂપતાઓ હોય ?

(3) Δ ABC અને Δ PQR ની સંગતતા ABC $\leftrightarrow$ RPQ માટે $\angle$B ને અનુરૂપ ખૂણો કયો છે ?

(4) તમામ ..... ત્રિકોણો સમરૂપ હોય છે. (યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો)
(a) ગુરૂકોણ (b) કાટકોણ (c) સમબાજુ (d) સમદ્વિબાજુ

(5) કોઈ પણ ચતુષ્કોણની બાજુઓમાં મધ્યબિંદુઓને ક્રમમાં જોડવાથી કયો ચતુષ્કોણ રચાય ?

વિભાગ - B

- **નીચેના પ્રશ્નોની ગણતરી કરી જવાબ લખો. (પ્રત્યેકના 2 ગુણ)**

(6) Δ ABC માં સંગતતા ABC $\leftrightarrow$ BAC સમરૂપતા છે તો Δ ABC કેવા પ્રકારનો ત્રિકોણ હશે ?

(7) Δ ABC માં $\overline{PQ} \parallel \overline{BC}$, P એ AB પર અને Q એ AC પર જો $3AP = AB$ અને $AQ = 4$ તો AC શોધો.

(8) Δ PQR માં $P - M - Q$ અને $P - N - R$ જો $PQ = 18$, $PM = 12$, $PR = 9$ અને NR ની કિંમત શું હોય, તો $MN \parallel QR$ થાય.

(9) જો કોઈ એક રેખા Δ ABCની બાજુઓ AB અને ACને અનુક્રમે D અને E માં છેદે છે તથા BCને સમાંતર છે, તો સાબિત કરો કે, $\frac{AD}{AB} = \frac{AE}{AC}$

(10) Δ ABC માં $\frac{AB}{1} = \frac{AC}{2} = \frac{BC}{\sqrt{3}}$ હોય, તો $\angle C$ ની કિંમત શોધો.

વિભાગ - D

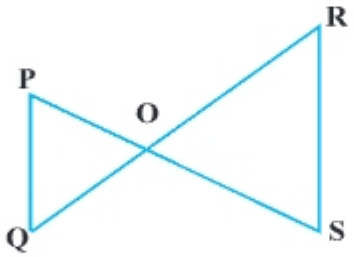
- **નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા પ્રમાણે ગણતરી કરી જવાબ લખો. (પ્રત્યેકના 4 ગુણ)**

(11) જો P, Q અને R એ Δ ABC ની બાજુઓ અનુક્રમે AB, BC અને CA નાં મધ્યબિંદુઓ હોય, તો સાબિત કરો કે Δ ABCનું ક્ષેત્રફળ એ Δ PQR ના ક્ષેત્રફળથી ચાર ગણું થાય.

(12) સમપ્રમાણતાનું મૂળભૂત પ્રમેય લખો અને સાબિત કરો.

(13) બિંદુ D એ Δ ABC ની બાજુ BC પરનું એવું બિંદુ છે કે ∠ADC = ∠BAC સાબિત કરો કે
$CA^2 = CB \cdot CD$

(14) નીચેની આકૃતિમાં જો PQ ∥ RS તો સાબિત કરો કે Δ POQ ~ Δ SOR

જવાબો :

પ્રકરણ - 6 ત્રિકોણ

વિભાગ - B

(6) સમદ્વિબાજુ (7) 12 (8) 3 (10) 30°

6 નિયંત્રણ અને સંકલન

વિભાગ : A

◆ **નીચે આપેલા બહુવિકલ્પી ઉત્તરવાળા પ્રશ્નો માટે સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ☐ માં તેનો ક્રમ લખો :**

1. નીચે પૈકી કયો અંત:સ્રાવ વૃદ્ધિ પ્રેરક નથી? ☐

(A) ઑક્ઝિન (B) એબ્સિસિક એસિડ

(C) સાયટોકાયનીન (D) જીબરેલીન

2. ચેતોપાગમમાં રાસાયણિક સંકેતોનું વહન કયા માર્ગે થાય છે? ☐

(A) એક ચેતાકોષના ચેતાંતથી બીજા ચેતાકોષના શિખાતંતુ સુધી

(B) એક ચેતાકોષના શિખાતંતુથી બીજા ચેતાકોષના ચેતાંત સુધી

(C) એક જ ચેતાકોષના ચેતાક્ષથી કોષકાય સુધી

(D) એક જ ચેતાકોષના કોષકાયથી ચેતાંત સુધી

3. બે ચેતાકોષ વચ્ચેના અવકાશને શું કહે છે? ☐

(A) કોષ-અવકાશ (B) ચેતાસ્નાયુસંધાન

(C) ચેતાજોડાણ (D) ચેતોપાગમ

4. મગજના કયા ભાગમાં ભૂખ સંબંધિત કેન્દ્ર હોય છે? ☐

(A) અગ્રમગજ (B) પશ્ચમગજ

(C) મધ્યમગજ (D) આપેલ પૈકી એકપણ નહીં

5. એક વ્યક્તિને ડૉક્ટર ઇન્સ્યુલિનના ઇંજેક્શન લેવાની સલાહ આપે છે, કારણ કે.. ☐

(A) તેનું રુધિરદબાણ ઓછું હોવાથી

(B) તેના રુધિરમાં શર્કરાનું પ્રમાણ વધુ હોવાથી

(C) તે ગોઇટર રોગથી પ્રભાવિત હોવાથી

(D) તેના હૃદયના ધબકારા વધારે હોવાથી

6. ગરમ વસ્તુને અડકતાં તરત હાથ પાછો ખેંચી લઈએ છીએ. આ ક્રિયા કયા પ્રકારની છે? ☐

(A) ઐચ્છિક (B) પરાવર્તન ક્રિયા

(C) પરાવર્તી ક્રિયા (D) પ્રકાશાનુવર્તન ક્રિયા

7. પરાવર્તી ક્રિયા કોના દ્વારા નિયંત્રિત હોય છે? ☐

(A) કરોડરજ્જુ (B) પરિઘવર્તી ચેતાતંત્ર

(C) સ્વયંવર્તી ચેતાતંત્ર (D) મગજ

8. લજામણી કેવા પ્રકારનો પ્રતિચાર દર્શાવે છે? ☐

(A) પ્રકાશાનુવર્તન (B) જલાનુવર્તન

(C) સ્પર્શાનુવર્તન (D) ભૂઆવર્તન

9. કરોડરજ્જુ શામાંથી નીકળે છે? ☐

(A) બૃહદમસ્તિષ્ક (B) લંબમજ્જા

(C) સેતુ (D) અનુમસ્તિષ્ક

10. આયોડિન કયા અંત:સ્રાવના સંશ્લેષણ માટે જરૂરી છે? ☐

(A) એડ્રિનાલિન (B) થાયરોક્સિન

(C) ઓક્સિન (D) ઇન્સ્યુલિન

11. આપેલ પૈકી કઈ ક્રિયા અનૈચ્છિક ક્રિયા નથી? ☐

(A) ઊલટી (B) લાળરસનો સ્રાવ

(C) હૃદયના ધબકારા (D) ચાવવું

12. જો કોઈ વ્યક્તિને શરદી થઈ હોય તો તે શું પારખી નહીં શકે? ☐

(A) સફરજન અને આઇસ્ક્રીમનો સ્વાદ (B) અત્તર અને અગરબત્તીની સુવાસનો ભેદ

(C) લાલ અને લીલા પ્રકાશનો ભેદ (D) ગરમ અને ઠંડી વસ્તુનો ભેદ

◆ **નીચેનાં વિધાનો સાચાં બને તે રીતે ખાલી જગ્યા પૂરો :**

13. મગજ અને કરોડરજ્જુ ..... બનાવે છે.

14. કોષવિભાજન ઝડપથી પ્રેરતો અંત:સ્રાવ ..... છે.

15. ઘ્રાણગ્રાહી અંગ ..... ની સંવેદના પારખે છે.

16. .....ધન ભૂ-આવર્તન અને ..... ધન પ્રકાશાનુવર્તન દર્શાવે છે.

17. આપણું મગજ અસ્થિની બનેલી.....થી રક્ષાયેલું હોય છે.

18. .....શરીરના બધા જ ભાગોમાંથી સૂચનાઓ પ્રાપ્ત કરે છે અને તેનું સંકલન કરે છે.

19. બાલ્યાવસ્થામાં વૃદ્ધિ અંત:સ્રાવ (GH) ની ઊણપ સર્જાય તો .....નું કારણ બને છે.

20. રુધિરમાં શર્કરાની માત્રાનું નિયમન ..... અંત:સ્રાવ કરે છે.

◆ **નીચેનાં વિધાનો સાચાં છે કે ખોટાં તે લખો.**

21. વાસ્તવિક વિચાર ક્રિયાની ગેરહાજરીમાં પરાવર્તી કમાન વિકાસ પામે છે. ☐

22. મગજનો મુખ્ય વિચારવાવાળો ભાગ મધ્ય મગજ છે. ☐

23. પરિઘવર્તી ચેતાતંત્રની મદદથી મધ્યસ્થ ચેતાતંત્ર અને શરીરના અંગો વચ્ચે સંપર્ક સ્થાપવો શક્ય બને છે. ☐

24. કરોડસ્તંભ કરોડરજ્જુનું રક્ષણ કરે છે. ☐

25. સાયટોકાયનીન કોષ-વિભાજનની ક્રિયાને પ્રેરિત કરે છે. ☐
26. વૃદ્ધિ અંત:સ્રાવ (GH) શરીરની વૃદ્ધિને અટકાવે છે. ☐
27. લજામણી મિમોસા કુળની વનસ્પતિ છે. ☐
28. પરાવર્તી ક્રિયાનું સંચાલન હૃદય દ્વારા થાય છે. ☐
29. લજામણીના છોડમાં ચેતાતંત્ર ન હોવા છતાં તે સ્પર્શની સંવેદના અનુભવી શકે છે. ☐
30. વનસ્પતિમાં પરાગનલિકાની બીજાંડ કે અંડક તરફની ગતિ એ પ્રકાશાનુવર્તન છે. ☐

◆ **નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં જવાબ આપો.**

31. શુક્રપિંડમાંથી કયો અંત:સ્રાવ ઉત્પન્ન થાય છે?

.....

.....

32. CNS નું પૂરું નામ આપો.

.....

.....

33. ઊર્મિવેગ એટલે શું?

.....

.....

34. વ્યાખ્યા આપો : પ્રતિચાર

.....

.....

35. આવર્તન એટલે શું?

.....

.....

36. વનસ્પતિના વૃદ્ધિ અવરોધક અંત:સ્રાવનું નામ આપી તેની એક અસર જણાવો.

.....

.....

37. કોને ચેતાતંત્રનો રચનાત્મક અને ક્રિયાત્મક એકમ કહે છે?

.....

.....

.....

38. મગજના મુખ્ય કેટલા ભાગો છે? તેમના નામ જણાવો.

.....

.....

39. શેની મદદથી મધ્યસ્થ ચેતાતંત્ર અને શરીરના અંગો વચ્ચે સંપર્ક સ્થાપવો શક્ય બને છે?

.....

.....

◆ **નીચે આપેલાં જોડકા સાચાં બને તે રીતે જોડો :**

40.

અંત:સ્રાવ	જવાબ	અસર
i) જીબરેલીન		a) પર્ણો કરમાઈ જવાની ઘટના
ii) સાયટોકાયનીન		b) પ્રકાંડની વૃદ્ધિમાં મદદ કરે છે.
		c) કોષ વિભાજન પ્રેરિત કરે છે.

41.

રોગ	જવાબ	લક્ષણ
i) ગોઈટર		a) હૃદયના ધબકારા વધે
ii) મધુપ્રમેહ		b) ગરદન ફૂલી જવી.
		c) રુધિરમાં શર્કરાનું પ્રમાણ વધે.

વિભાગ : B

◆ **આપેલા પ્રશ્નોના માંગ્યા મુજબ ઉત્તર લખો.**

42. પરાવર્તી ક્રિયા અને ચાલવાની ક્રિયામાં શું ફેર છે?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

43. સજીવોમાં કઈ ક્રિયાઓ પર નિયંત્રણ હોતું નથી?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

44. પરાવર્તી કમાન એટલે શું? એક ઉદાહરણ આપો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

45. ચેતાપેશીની નામનિર્દેશિત આકૃતિ દોરો.

46. લજામણીના છોડને સ્પર્શ કરતાં તેના પર્ણો બિડાઈ જાય છે? શા માટે? સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

47. વૈજ્ઞાનિક કારણ આપો : આહારમાં આયોડિનયુક્ત મીઠું લેવું જોઈએ.

.....

.....

.....

.....

.....

48. અંત:સ્રાવોની કાર્યપદ્ધતિ સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

49. વનસ્પતિમાં જલાનુવર્તન સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ : C

◆ **આપેલા પ્રશ્નોના માંગ્યા મુજબ ઉત્તર લખો.**

50. વટાણામાં વૃદ્ધિ સંબંધિત હલનચલન સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

51. તફાવતના ત્રણ મુદ્દા આપો : ચેતાતંત્ર અને અંત:સ્રાવીતંત્ર

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

52. લડવાની કે દોડવાની ક્રિયામાં કયો અંતઃસ્ત્રાવ છે? શરીરમાં તેની અસરો લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

53. વનસ્પતિઓમાં સંકલન, પ્રાણીઓમાં સંકલનથી કેવી રીતે અલગ પડે છે?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

54. મનુષ્યમાં અંતઃસ્રાવની અનિયમિતતાને કારણે સર્જાતી કોઈપણ ત્રણ ખામીઓ સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ : D

◆ **આપેલા પ્રશ્નોના માંગ્યા મુજબ ઉત્તર લખો.**

55. મનુષ્યના મગજના ભાગોના નામ જણાવી ટૂંકમાં તેમનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

56. પરાવર્તીક્રિયા ઉદાહરણ આપી સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

57. વનસ્પતિ અંગોનું પ્રકાશાનુવર્તન દર્શાવતો પ્રયોગ વર્ણવો અને તેના અવલોકનો નોંધો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11 ભારત : જળ સંસાધન

પ્રશ્ન-1 'અ' વિભાગની વિગતોને 'બ' વિભાગની વિગતો સાથે યોગ્ય રીતે જોડી ખાલી જગ્યામાં લખો :

(1)

(A)		(B)
1. વૃષ્ટિ જળ	1 _____	A મુખ્ય જળ સ્ત્રોત
2. ભૂમિગત જળ	2 _____	B પૃથ્વી સપાટી નીચેનું પાણી
3. પૃષ્ઠિય જળ	3 _____	C પ્રાકૃતિક એકમ
4. જળપ્લાવિત ક્ષેત્ર	4 _____	D પૃથ્વી સપાટી પરનું જળ
		E સિંચાઈ ક્ષેત્રનું જળ

(2)

(A)		(B)
1. મહા નદી	1 _____	A કૃષ્ણરાજ સાગર યોજના
2. કૃષ્ણા નદી	2 _____	B ભાખરા નાંગલ યોજના
3. સતલુજ નદી	3 _____	C નાગાર્જુન સાગર યોજના
4. કાવેરી નદી	4 _____	D હિરાકુડ યોજના
		E તુંગભદ્રા યોજના

પ્રશ્ન-2 નીચે આપેલા વિધાનો વાંચી ખરા વિધાન સામે (✓) અને ખોટા વિધાન સામે (✗) નિશાની કરો.

1. ભારતમાં સિંચાઈના મુખ્ય બે પ્રકારો છે. ☐
2. જળ સંસાધનનો મૂળસ્ત્રોત વૃષ્ટિ છે. ☐
3. જળ એ કુદરતથી પ્રાપ્ત અણમોલ ભેટ છે. ☐
4. ધરોઈ યોજના સાબરમતી નદી પર આવેલી છે. ☐
5. ભૂમિગત જળનો સૌથી વધુ ઉપયોગ સિંચાઈ માટે થાય છે. ☐
6. ઈસુની બીજી સદીમાં ઉત્તરપ્રદેશની પૂર્વીય યમુના નહેરુ નિર્માણ થયું. ☐
7. તમિલનાડુમાં મહાનદીનો મુખત્રિકોણ પ્રદેશ આવેલો છે. ☐

પ્રશ્ન-3 કૌંસમાં આપેલ વિકલ્પમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

1. ઉત્તરપ્રદેશમાં પૂર્વીય યમુના નહેરનું નિર્માણ ..... વર્ષમાં થયું હતું. (ઈ.સ. 1982, ઈ.સ. 1882, ઈ.સ. 2782)

2. પંજાબમાં સ્પષ્ટ વાવેતર ક્ષેત્રનું પ્રમાણ ..... છે. (40.5%, 90.8%, 28.8%)

3. ..... રાજ્યમાં સૌથી ઓછું સિંચાઈ ક્ષેત્ર જોવા મળેછે. (મણીપુર, મિઝોરમ, મેઘાલય)

4. દક્ષિણ ભારતમાં ઉચ્ચપ્રદેશ અને પર્વતીય વિસ્તારોને કારણે ..... જળનું પ્રમાણ ઓછું જોવા મળે છે. (ભૂમિગત, વૃષ્ટિ, સમુદ્રી)

5. દક્ષિણ અને પૂર્વ ભારતના રાજ્યોમાં ..... દ્વારા સિંચાઈ થાય છે. (તળાવો, નહેરો, કૂવા)

6. કાવેરી નદીમાંથી 'ગ્રાન્ડ એનિકટ' નામે જાણીતી નહેરનું નિર્માણ ..... માં થયું હતું. (બીજી સદી, ત્રીજી સદી, ચોથી સદી)

7. નદી-ખીણો સાથે સંકળાયેલ વિભિન્ન સમસ્યાઓના નિરાકરણ માટે ..... શરૂ કરવામાં આવી છે. (સિંચાઈ યોજના, સડક યોજના, બહુહેતુક યોજના)

પ્રશ્ન-4 આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી પ્રશ્ન સામે આપેલ ☐ માં લખો :

1. વૃષ્ટિજળને રોકીને એકઠું કરવાની વિશેષ પદ્ધતિઓ નીચે દર્શાવેલ છે તો તે કઈ લાગુ પડે છે. ☐

(1) કૂવા (2) બંધારા (3) વનીકરણ (4) ખેત તલાવડીઓ

(A) 1 અને 4 (B) માત્ર 3 (C) 3 અને 4 (D) 1, 2 અને 4

2. એક જોડકું સાચું નથી તે શોધો. ☐

(A)	(B)
(A) કોસી નદી →	કોસી યોજના
(B) મહા નદી →	હિરાકુડ યોજના
(C) તાપી નદી →	ઉકાઈ, કાંકરાપાર
(D) મહીસાગર નદી →	કૃષ્ણરાજ સાગર

3. 'સ્ટેચ્યુ ઓફ યુનિટી' સ્મારકની પાસેથી કઈ નદી વહે છે? ☐

(A) નર્મદા (B) તાપી (C) મહી (D) દમણગંગા

4. એક સંસાધન એવું છે કે તેનો સીધો સંબંધ જીવસૃષ્ટિ સાથે છે, તો તે કયું હોઈ શકે? ☐

(A) એકલ સંસાધન (B) વિરલ સંસાધન (C) જંગલ સંસાધન (D) જળ સંસાધન

પ્રશ્ન-5 નીચે આપેલ પ્રશ્નોનાં એક-બે વાક્યમાં જવાબ આપો :

1. એક કિલો ઘઉં ઉત્પન્ન કરવા કેટલા લીટર પાણીની આવશ્યકતા હોય છે? _____

_____

2. ભારતમાં ઉતરના મેદાની વિસ્તારમાં કેટલા ટકા ભૂમિગત જળ જોવા મળે છે? _____

_____

3. સ્વતંત્રતા પછી ભારતમાં સિંચાઈ ક્ષેત્રે કેટલા ગણો વધારો થયો છે? _____

_____

4. કેટલા શહેરોમાં આજે પણ પેયજળની તીવ્ર અછત જોવા મળે છે? _____

_____

5. વૃષ્ટિ જળસંચયમાં ગુજરાતના કયા ગામની જનતાએ ઉત્તમ ઉદાહરણ પૂરું પાડ્યું છે? _____

_____

6. 'જળ સંરક્ષણ' એટલે શું? _____

_____

7. સિંચાઈના મુખ્ય માધ્યમો કયા કયા છે? _____

_____

8. ભૂમિગત જળનો સૌથી વધુ ઉપયોગ શા માટે થાય છે? _____

_____

પ્રશ્ન-6 નીચેના પ્રશ્નોનાં ટૂંકમાં જવાબ આપો :

1. બહુહેતુક યોજના એટલે શું ? તેના હેતુઓ જણાવો.

_____

_____

_____

_____

2. દક્ષિણ ભારતમાં તળાવો દ્વારા સિંચાઈ થાય છે. કારણ આપો.

_____

_____

_____

3. વૃષ્ટિ જળ સંચયન વિશે ટૂંકનોંધ લખો.

---

4. ગુજરાતમાં કઈ કઈ બહુહેતુક યોજનાઓ આવેલી છે?

---

5. જળપ્લાવિત ક્ષેત્ર એટલે શું?

---

6. 'જળ એ જ જીવન' વિધાન સમજાવો.

---

7. નિરંતર પાણીની માંગ વધતી જાય છે. શા માટે?

પ્રશ્ન-7 નીચેનાં પ્રશ્નોનાં મુદ્દાસર જવાબ આપો :

1. જળ પ્લાવિત ક્ષેત્ર વિકાસ એટલે શું? સમજાવો.

---

2. વૃષ્ટિ-જળ-સંસાધન મુખ્ય ઉદ્દેશો જણાવો.

3. જળ-વ્યવસ્થાપન માટે કયા-કયા મુદ્દા ધ્યાનમાં રાખવા જોઈએ?

4. જળસ્ત્રોતના પ્રકાર જણાવી તેના વિશે માહિતી આપો.

પ્રશ્ન-8 નીચેનાં પ્રશ્નોનાં સવિસ્તાર જવાબ આપો :

1. ભવિષ્યમાં પીવાના પાણીની સમસ્યા વિકટ બનશે. વિધાન સમજાવો.

2. ભારતમાં સિંચાઈ ક્ષેત્રના વિતરણમાં ઘણી અસમાનતા છે. કારણ આપો.

3. બહુહેતુક યોજના એટલે શું? ભારતની મુખ્ય બહુહેતુક યોજનાઓ કઈ કઈ છે? તે કઈ નદીઓ પર આવેલી છે?

4. ભારતનાં રેખાંકિત નકશામાં નીચેની બહુહેતુક યોજનાઓ યોગ્ય સંજ્ઞાનો ઉપયોગ કરી દર્શાવો.

- ભાખરા-નાંગલ યોજના
- હીરાકુડ યોજના
- સરદાર સરોવર યોજના
- નાગાર્જુન સાગર યોજના
- ધરોઈ યોજના

પ્રોજેક્ટ કાર્ય

⇒ બહુહેતુક યોજનાની મુલાકાત લેવી.

⇒ વૃષ્ટિ જળ સંચયનના પ્રોજેક્ટ હાથ ધરવા.

13 વતનથી વિદાય થતાં

વિભાગ B

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો.

(અ)	(બ)
1. જયંત પાઠક	(અ) સૉનેટ
2. વતનથી વિદાય થતાં.	(બ) વનાંચલ
3. કાવ્ય સંગ્રહ	(ક) ગઝલ
	(ડ) અંતરીક્ષ

જવાબ
1. .....
2. .....

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

3. વતનથી વિદાય થતાં કવિ ..... અનુભવે છે.
(વતનનો તલસાટ, વતનનો તિરસ્કાર, શહેરી દુનિયાની મસ્તી)

4. હૈયું ઉઝરડાય ..... ફૂટે ધીમેથી ઝમે. (રક્તશિરા, રક્તટશયા, રક્તવાહિની)

5. 'સૉનેટ' સાહિત્યપ્રકારમાં ..... પંક્તિઓ હોય છે. (24, 14, 12)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

6. 'વતનથી વિદાય થતાં' કાવ્ય શેમાંથી લેવામાં આવ્યું છે ?
.....

7. 'વતનથી વિદાય થતાં' કાવ્યના કવિને કયા કયા ઍવૉર્ડ પ્રાપ્ત થયા છે ?
.....

8. વતનથી વિદાય થતાં કવિ શેનાથી દૂર થઈ રહ્યા છે ?
.....

9. જેમ ઢોર વેચાઈ ગયા પછી કોઢાર ઝંખે છે, એમ કાવ્યનાયક શું ઝંખે છે ?
.....

10. વતનની હદ પૂરી થતાં કોને પાછા જવાનું છે ?
.....

11. કવિને શાની ભ્રમણા થાય છે ?
.....

12. 'વતનથી વિદાય થતાં' કાવ્યમાં કવિ શ્રી જયંત પાઠકે કયા અલંકારો પ્રયોજ્યા છે ?
.....

(ડ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

13. 'કેડી આગળ જાય, પાય અવળા, કેમે કરી ઊપડે;
આંખો જાય ભરાઈ વાટ તરુની કાંટાળી ડાળી નડે.' કાવ્યપંક્તિ સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

14. કવિ મૂળ પરિવેશની ઝંખના કઈ રીતે કરે છે ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

15. વતનથી વિદાય થતાં કવિની ભ્રમણા તેમની વેદનાને કઈ રીતે ઘેરી બનાવે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

◆ આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો.

16. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો.

(1) રક્તતશીયા (રક્તટશીયા, રક્તટશિયા, રક્તતશિયા) .....

(2) સ્વાન (શ્વાન, શવાન, શ્વાન) .....

17. (અ) સંધિ છોડો.

- વનાંચલ : ..... (વના + ચલ, વન્ + આચલ, વન + આંચલ)

(બ) સંધિ જોડો.

- નૈ + અક (નાયક, નાવિક, નૈયાક) : .....

18. નીચેના શબ્દોના સમાસ કૌંસમાંથી શોધીને ઓળખાવો.

(1) ઉપરવાસ : .....

(તત્પુરુષ સમાસ, અવ્યયીભાવ સમાસ, કર્મધારય સમાસ)

(2) રિસાળ શિશુ : .....

(મધ્યમપદલોપી સમાસ, તત્પુરુષ સમાસ, કર્મધારય સમાસ)

19. નીચે આપેલા શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય લાગેલો છે તે જણાવો.

(1) રક્તટશિયા : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(2) વેકુર : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(3) રિસાળ : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(4) ઉઝરડાય : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(5) વેઠિયા : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

20. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો શોધીને લખો.

(1) પાય (પાયલ, પગ, ઝાંઝર) : .....

(2) કોઢાર (ઢોરને બાંધવાની જગા, ઘર, ગાયોનો સમૂહ) : .....

(3) શ્વાન (પશુ, કૂતરો, શિયાળ) : .....

(4) તરુ (વેલી, ઝાડ, છોકરી) : .....

21. નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી સંજ્ઞાનો સાચો પ્રકાર શોધીને લખો.

(1) વન : ..... (સમૂહવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા, વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા)

(2) ભ્રમ : ..... (જાતિવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા, સમૂહવાચક સંજ્ઞા)

(3) ખેતર : ..... (વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, સમૂહવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા)

(4) શ્વાન : ..... (વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા)

◆ **માગ્યા મુજબ લખો.**

22. નીચેના રૂઢિપ્રયોગોનો અર્થ જણાવો.

(1) વેઠિયા ચાલવું : .....

(2) કાંટાળી ડાળી નડવી : .....

23. નીચેના શબ્દસમૂહો માટે એક શબ્દ આપો.

(1) ગાયોનો સમૂહ : .....

(2) નદીની કાંકરાવાળી જાડી રેતી : .....

24. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો.

(1) રિસાવું × .....

(2) અવળા × .....

(3) વિદાય × .....

(4) ભીડવું × .....

25. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ આપો.

(1) તલખવું : .....

(2) ભીડવું : .....

(3) ભૈ : .....

(4) ભાળવું : .....

26. નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધી પ્રકાર જણાવો.

(1) 'ઘણે વર્ષે મળ્યાં જે ક્ષણ' : .....

(2) રિસાળ શિશુને બોલાવતી બા હતી ! : .....

27. નીચેનાં વાક્યોમાંથી ક્રિયાવિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.

(1) "આંખો બે રહી ભાળતી વળી વળી પાછી, ભીડ્યું એ ઘર." : .....

(2) "વેચાઈ ગયું ઢોર જેમ તલખે કોઢાર, છોડ્યું ઘણ." : .....

28. નીચેનાં શબ્દોના ધ્વનિઘટકો છૂટા પાડો.

(1) વ્હેણ : .....

(2) ભાળતી : .....

(3) આંખો : .....

(4) ક્ષણ : .....

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

29. નીચે આપેલા નિબંધને આશરે 250 શબ્દોમાં લખો.

મારું વતન

.....

.....

10 વર્તુળ

વિભાગ - A

- **વિધાન સાચું બને તે મુજબ ખાલી જગ્યા પૂરો. (પ્રત્યેકનો 1 ગુણ)**

(1) વર્તુળને બે ભિન્ન બિંદુઓમાં છેદતી રેખાને વર્તુળની ..... કહેવાય.

(a) ત્રિજ્યા (b) છેદિકા (c) ચાપ (d) સ્પર્શક

(2) વર્તુળનો સ્પર્શક સ્પર્શબિંદુમાંથી દોરેલ ..... ને લંબ હોય છે.

(a) રેખા (b) ચાપ (c) ત્રિજ્યા (d) રેખાખંડ

(3) વર્તુળનો સ્પર્શક સ્પર્શબિંદુએ દોરેલ ત્રિજ્યા સાથે ..... માપનો ખૂણો બનાવે છે.

(a) 90° (b) 180° (c) 45° (d) 30°

(4) વર્તુળના બહારના બિંદુમાંથી ..... સ્પર્શક દોરી શકાય.

(a) 0 (b) 1 (c) 2 (d) અસંખ્ય

(5) વર્તુળના અંદરના બિંદુમાંથી ..... સ્પર્શક દોરી શકાય.

(a) 0 (b) 1 (c) 2 (d) અસંખ્ય

(6) વર્તુળને એક અને માત્ર એક બિંદુમાં છેદતી રેખાને વર્તુળનો ..... કહેવાય.

(a) છેદિકા (b) રેખા (c) સ્પર્શક (d) ત્રિજ્યા

(7) ⊙ (P, 6) ની બહારના બિંદુ A માંથી દોરેલી સ્પર્શ રેખા વર્તુળને B બિંદુમાં સ્પર્શે છે. જો PA = 10 હોય, તો AB = ...

(a) 4 (b) 8 (c) 3 (d) 5

(8) બિંદુ P એ ⊙ (0, 15) ના બહારના ભાગમાં આવેલું બિંદુ છે. P માંથી વર્તુળને દોરેલ સ્પર્શક વર્તુળને T બિંદુમાં સ્પર્શે છે. જો PT = 8 હોય, તો OP = ...

(a) 17 (b) 13 (c) 23 (d) 7

(9) O કેન્દ્રિત વર્તુળના બહારના ભાગમાં આવેલા બિંદુ P માંથી વર્તુળને દોરેલો સ્પર્શક વર્તુળને Q માં સ્પર્શે છે. જો OP = 13, PQ = 5 હોય, તો વર્તુળનો વ્યાસ ..... થાય.

(a) 576 (b) 8 (c) 24 (d) 15

(10) ⊙ (0, 7) ના બહિર્ભાગમાં આવેલા બિંદુ P માંથી દોરેલા સ્પર્શકો વર્તુળને A અને B માં સ્પર્શે છે. જો PA = 12 હોય, તો PB = ...

(a) 4 (b) 6 (c) 12 (d) 24

(11) ⊙ (0, 6) ના બહિર્ભાગમાં આવેલા બિંદુ A માંથી વર્તુળને AB સ્પર્શક દોરેલો છે. $\overline{OA}$ વર્તુળને C બિંદુમાં છેદે છે. જો AC = 4 હોય, તો AB = ...

(a) 3 (b) 12 (c) 6 (d) 10

(12) ⊙ (0, r) ના બહિર્ભાગમાં બિંદુ A છે. બિંદુ A માંથી AP અને AQ સ્પર્શકો દોરેલા છે. જો ∠PAQ = 75° હોય, તો ∠POQ = ...

(a) 15° (b) 75° (c) 100° (d) 105°

(13) ⊙ (0, r) ના બહિર્ભાગમાં બિંદુ P છે. P બિંદુમાંથી PA અને PB સ્પર્શકો દોરેલા છે. જો ∠APB = 68° હોય, તો ∠POB = ...

(a) 56° (b) 34° (c) 112° (d) 68°

(14) ⊙ (0, 6) ના બહિર્ભાગમાં બિંદુ A છે. AB વર્તુળનો સ્પર્શક છે. જો ∠AOB = 45° હોય, તો AB = ...

(a) 3 (b) 9 (c) 6 (d) 12

(15) O કેન્દ્રવાળા વર્તુળને સ્પર્શકો PQ અને PR અનુક્રમે A અને B બિંદુએ સ્પર્શે છે. જો ∠OPB = 30° અને r = 7 હોય, તો OP = ...

(a) 7 (b) 10 (c) 14 (d) 3.5

(16) બે સમકેન્દ્રીય વર્તુળોની ત્રિજ્યાઓ અનુક્રમે 15 અને 17 છે. જો મોટા વર્તુળની જીવા નાના વર્તુળને સ્પર્શતી હોય તો આ જીવાની લંબાઈ ..... છે.

(a) 24 (b) 16 (c) 10 (d) 8

(17) ⊙ (P, r_1) અને ⊙ (Q, r_2) એકબીજાને X અને Y બિંદુમાં છેદે છે, તો તેમને કુલ ..... સામાન્ય સ્પર્શકો દોરી શકાય.

(a) એક (b) બે (c) ત્રણ (d) ચાર

(18) ⊙ (P, 3) અને ⊙ (Q, 5) તથા PQ = 9 હોય, તો તેમને કુલ ..... સામાન્ય સ્પર્શકો દોરી શકાય.

(a) એક (b) બે (c) ત્રણ (d) ચાર

(19) ⊙ (O, r) ને બહારના સ્પર્શક બિંદુ P માંથી વર્તુળને PQ અને PR સ્પર્શકો દોરેલા છે, તો □ OQPR ..... ચતુષ્કોણ છે.

(a) સમલંબ (b) ચક્રીય (c) સમાંતર (d) સમબાજુ

(20) એક ચોરસની ચારે બાજુઓ ⊙ (P, 7) ને સ્પર્શે છે, તો ચોરસની પરિમિતિ = ...

(a) 7 (b) 14 (c) 28 (d) 56

(21) $\square^{m}$ ABCD ની બાજુઓ AB, BC, CD અને DA એક વર્તુળને સ્પર્શે છે, તો □ ABCD નો પ્રકાર જણાવો.

(22) વર્તુળના સ્પર્શકનું દરેક બિંદુ વર્તુળના બહારના ભાગમાં છે. આ વિધાન ખરું છે કે ખોટું ?

(23) 'ચક્રીય ચતુષ્કોણના પાસપાસેના ખૂણાઓ પૂરક હોય છે.' આ વિધાન ખરું છે કે ખોટું ?

(24) બહારથી સ્પર્શતા બે વર્તુળોને વધુમાં વધુ સામાન્ય સ્પર્શક કેટલા દોરી શકાય ?

(25) અંદરથી સ્પર્શતા બે વર્તુળોને કેટલા સામાન્ય સ્પર્શક દોરી શકાય ?

વિભાગ - B

- **નીચેના પ્રશ્નોની ગણતરી કરી જવાબ લખો. (પ્રત્યેકના 2 ગુણ)**

(26) ⊙ (P, 5) ની એક જીવા ⊙ (P, 3) ને સ્પર્શે છે, તો જીવાની લંબાઈ શોધો.

(27) Δ ABC માં AB = 3, BC = 4, AC = 5 હોય, તો ત્રિકોણની ત્રણેય બાજુઓને સ્પર્શતા વર્તુળની ત્રિજ્યા શોધો.

(28) Δ ABC માટે $a = 7$, $b = 24$, $c = 25$ હોય, તો Δ ABC ની અંતઃત્રિજ્યા શોધો.

(29) $\odot$ (O, r) માં XY જીવા છે. અને AX સ્પર્શક છે. જો $\angle OYX = 40°$ હોય તો $\angle YXA$ શોધો.

(30) Δ PQR નું અંતઃવૃત્ત તેની બાજુઓ PQ, QR અને PR ને અનુક્રમે L, M અને N માં સ્પર્શે છે. જો PQ = 5, QR = 13 અને PR = 12 હોય, તો PN શોધો.

(31) $\odot$ (A, r_1), $\odot$ (B, r_2) અને $\odot$ (C, r_3) પૈકી દરેક વર્તુળ બાકીના બે વર્તુળોને બહારથી સ્પર્શે છે. જો AB = 10, BC = 13, AC = 17 હોય, તો $(r_1 + r_2 + r_3)$ શોધો.

(32) $\odot$ (O, 4) ની જીવા AB ની લંબાઈ 4 છે, તો $\angle AOB$ શોધો.

(33) P કેન્દ્રવાળા વર્તુળને સ્પર્શકો AB અને AC અનુક્રમે B અને C બિંદુએ સ્પર્શે છે, $\angle APB = 60°$ તથા AP = 18 હોય તો, વર્તુળની ત્રિજ્યા શોધો.

(34) એક વર્તુળની બે ત્રિજ્યાઓ વચ્ચેના ખૂણાનું માપ 35° છે. આ બે ત્રિજ્યાઓનાં અંત્યબિંદુઓએ દોરેલા સ્પર્શકો વચ્ચેના ખૂણાનું માપ શોધો.

(35) ⊙ (P, 6) માં PA અને PB ત્રિજ્યાઓ પરસ્પર કાટખૂણે છેદે છે. A અને B આગળના સ્પર્શકો પરસ્પર Qમાં છેદે છે. જો PQ = 7 હોય, તો AB શોધો.

જવાબો :

પ્રકરણ - 10 વર્તુળ

વિભાગ - B

(26) 8	(27) 1	(28) 3	(29) 50°
(30) 2	(31) 20	(32) 60°	(33) 9
(34) 145°	(35) 7		

7 સજીવો કેવી રીતે પ્રજનન કરે છે?

વિભાગ : A

◆ નીચેનાં વિધાનો સાચાં બને તે રીતે ખાલી જગ્યા પૂરો.

1. કોષના કોષકેન્દ્રમાં ..... માં પ્રોટીન સંશ્લેષણની માહિતી હોય છે.
2. અમીબામાં ..... પ્રકારનું પ્રજનન જોવા મળે છે.
3. પપૈયામાં પુષ્પ ..... પ્રકારના હોય છે.
4. બ્રેડ પર ..... ફૂગ વૃદ્ધિ પામે છે.
5. પુષ્પનું નર પ્રજનન અંગ ..... છે.
6. પુષ્પના પરાગાશયમાં ..... ઉત્પન્ન થાય છે.
7. કિશોરાવસ્થાના સમયગાળાને ..... કહે છે.
8. શુક્રકોષનું નિર્માણ ..... માં થાય છે.
9. ગર્ભાશય ગ્રીવા દ્વારા ..... માં ખૂલે છે.
10. AIDS એ ..... થી થતો રોગ છે.

◆ નીચેનાં વિધાનો સાચાં છે કે ખોટાં તે લખો.

11. સજીવને જીવિત રહેવા માટે પ્રજનનની ક્રિયા જરૂરી નથી. ☐
12. કલા-અઝરનો રોગકારક લેસ્માનિયા છે. ☐
13. અંડાશય વિકાસ પામી બીજમાં રૂપાંતરિત થાય છે. ☐
14. અલિંગી પ્રજનન માત્ર વનસ્પતિઓમાં જોવા મળે છે. ☐
15. પરાગાસન એ પુંકેસરનો એક ભાગ છે. ☐
16. મનુષ્યમાં ફલનક્રિયા સ્ત્રીની અંડવાહિનીમાં થાય છે. ☐
17. બીજના બીજપત્રમાં ખોરાકનો સંગ્રહ થયેલો હોય છે. ☐
18. નર પ્રજનનતંત્રમાં જનનકોષ અને મૂત્રના વહન માટે એક સામાન્ય માર્ગ હોય છે. ☐
19. માતાના શરીરમાં ગર્ભને વિકાસ પામતા 7 મહિના લાગે છે. ☐
20. કોપર-T એ યોનિમાર્ગમાં સ્થાપિત કરવામાં આવે છે. ☐

◆ યોગ્ય જોડકાં જોડો.

21. વિભાગ A માં સજીવ અને વિભાગ B માં પ્રજનન પધ્ધતિ આપેલી છે.

વિભાગ A	જવાબ	વિભાગ B
(i) સ્પાયરોગાયરા		(a) કલિકાસર્જન
(ii) હાઇડ્રા		(b) પુનર્જનન
(iii) પ્લેનેરિયા		(c) અવખંડન

22. વિભાગ A માં ગર્ભવિરોધી ઉપચાર અને વિભાગ B માં સ્થાન આપેલી છે

વિભાગ A	જવાબ	વિભાગ B
(i) આંકડી		(a) વાસેકટોમી
(ii) નિરોધ		(b) ગર્ભાશયમાં સ્થાપન
(iii) નરમાં શસ્ત્રક્રિયા		(c) શિશ્ન માટેનું આવરણ

◆ નીચેના પ્રશ્નોના એક વાક્ય/શબ્દમાં જવાબ આપો.

23. આપણા દેશમાં શેનું લિંગ પરિક્ષણ કાયદાકીય ગુનો છે?

.....

24. માસિકસ્ત્રાવ લગભગ કેટલા દિવસ ચાલે છે?

.....

25. જરાયુનું કાર્ય જણાવો.

.....

26. જાતિય સમાગમ દરમિયાન શુક્રકોષો શેમાં દાખલ થાય છે?

.....

27. શુક્રપિંડનું સ્થાન જણાવો.

.....

28. છોકરીઓમાં તરુણાવસ્થા દરમિયાન થતાં બે ફેરફાર જણાવો.

.....

29. માનવમાં ફલિતાંડનું નિર્માણ કઈ રીતે થાય છે.

.....

30. અલિંગી પ્રજનન એટલે શું?

.....

31. DNAનું પૂરું નામ લખો.

.....

32. પ્રજનનની વ્યાખ્યા આપો.

.....

◆ **નીચે આપેલા બહુવિકલ્પી ઉત્તરવાળા પ્રશ્નો માટે સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી ☐ માં તેનો ક્રમ લખો.**

33 .....માં અલિંગી પ્રજનન કલિકાસર્જન દ્વારા થાય છે. ☐

(a) અમીબા (b) યીસ્ટ (c) પ્લાઝમોડિયમ (d) લેસ્માનિયા

34. નીચેનામાંથી કઈ વાનસ્પતિક પ્રજનન પધ્ધતિ નથી? ☐

(a) કલમ (b) દાબકલમ (c) આરોપણ (d) અવખંડન

35. પ્રચલનશીલ પ્રજનન કોષને શું કહે છે? ☐

(a) નરજન્યુકોષ (b) માદાજન્યુકોષ (c) અંડક (d) બીજ

36. પરાગનયનની ક્રિયા માટે જવાબદાર ઘટકો કયા છે? ☐

(a) હવા (b) પાણી (c) પ્રાણી (d) આપેલ તમામ

37. કિશોરાવસ્થા દરમિયાન છોકરાઓમાં કયો ફેરફાર જોવા મળતો નથી? ☐

(a) જનનાંગીય વિસ્તારમાં વાળ ઊગવા (b) હાથ અને ચહેરા પર નાના રોમ ઉગે છે

(c) ત્વચા તૈલી બને છે (d) સ્તનના કદમાં વધારો થાય છે

38. શુક્રપિંડમાંથી કયો અંતઃસ્રાવ ઉત્પન્ન થાય છે? ☐

(a) પ્રોજેસ્ટેરોન (b) ઇસ્ટ્રોજન (c) ટેસ્ટોસ્ટોરોન (d) થાઇરોક્સિન

39. છોકરીના જન્મ સમયથી અંડાશયમાં .....અપરિપક્વ અંડપુટિકાઓ હોય છે. ☐

(a) એક (b) દસ (c) સો (d) હજારો

40. અંડપિંડમાંથી અંડકોષ મુક્ત થવાની ક્રિયાને ..... કહે છે. ☐

(a) અંડકોષપાત (b) રજોસ્રાવ (c) પ્રજનન (d) માસિકસ્રાવ

41. બેકટેરિયાજન્ય જાતીય રોગ કયો છે? ☐

(a) ગોનોરિયા (b) સિફિલીસ (c) a અને b બંને (d) એકપણ નહિ

42. સ્ત્રી પ્રજનનતંત્રનો કયો ભાગ નાસપતિ જેવા આકારનો હોય છે? ☐

(a) ગ્રીવા (b) અંડવાહિની (c) ગર્ભાશય (d) અંડપિંડ

વિભાગ : B

◆ નીચેનાં પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો. (દરેકના 2 ગુણ)

43. પુષ્પના આયામ છેદની નામનિર્દેશનવાળી આકૃતિ દોરો.

44. પ્રજનનનું મહત્ત્વ સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

45. DNA પ્રતિકૃતિનું પ્રજનનમાં શું મહત્ત્વ છે સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

46. સજીવોમાં ભિન્નતા જાતિઓ માટે તો લાભદાયક છે. પરંતુ વ્યક્તિગત રીતે આવશ્યક નથી કેમ ?

.....

.....

.....

.....

.....

47. પાનફૂટીમાં થતું પ્રજનન સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

48. વાનસ્પતિક પ્રજનનનું મહત્ત્વ સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

49. આપણા દેશમાં શિશું લિંગ ગુણોત્તર તીવ્રતાથી ઘટી રહ્યો છે. જે ચિંતાનો વિષય છે તે સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

50. પરાગનયનની ક્રિયા એ ફલનની ક્રિયાથી કેવી રીતે ભિન્ન છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ : C

◆ નીચેનાં પ્રશ્નોના વિગતવાર ઉત્તર આપો. (દરેકના 3 ગુણ)

51. વાનસ્પતિક પ્રજનન સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

52. સપુષ્પી વનસ્પતિમાં લિંગી પ્રજનન સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

53. યૌવનારંભ સમયે છોકરાઓ તથા છોકરીઓમાં જોવા મળતા ફેરફારો જણાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ : D

◆ **નીચેના પ્રશ્નોના વિસ્તૃત જવાબ આપો.** (દરેકના 4 ગુણ)

54. અલિંગી પ્રજનન એટલે શું? તેના પ્રકાર જણાવી ગમે તે એક વિસ્તૃત સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

55. ભાજન એટલે શું? ભાજનના વિવિધ પ્રકાર સમજાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

56. પુરુષનું પ્રજનનતંત્ર આકૃતિ સહ સમજાવો.

57. સ્ત્રીનું પ્રજનનતંત્ર આકૃતિ સહ સમજાવો.

58. માસિકચક્ર (ઋતુસ્રાવ) પર ટૂંકનોંધ લખો.

59. માનવવસ્તી નિયંત્રણની પધ્ધતિઓ વર્ણવો.

નોંધ

6 I love you, Teacher

Section A

● **Read the extracts and answer the questions given below them :**

Helen Keller became deaf and blind when she was very young. Since she was deaf, she did not learn to speak. So her parents were extremely worried. Then they found Miss Sullivan, a teacher for the deaf and blind. That changed Helen's life.

1. What happened to Helen when she was young?

⇒ _____

2. Why could Helen not speak?

⇒ _____

3. What changed Helen's life?

⇒ _____

Miss Sullivan used to take me to long walks every morning. I had a lot of questions to ask. I would write something on her palm and in turn she would talk into my palm as people talk into a baby's ear. My teacher satisfied my curiosity. Now everything around me was full of life, love and joy.

4. How would Miss Sullivan answer Helen's questions?

⇒ _____

5. Why was everything around Helen full of life, love and joy?

⇒ _____

The second stage of learning was more difficult. It was also based on the sense of touch. Miss Sullivan would speak a word, and ask me to touch her lips and throat slowly. I learnt to speak through the movements of the lips and the vibration in the throat.

6. What was the second stage of learning based on?

⇒ _____

7. How did Miss Sullivan teach Helen to speak?

⇒ _____

8. The second stage of learning was easier than the first stage. Say true or false?

⇒ _____

- **Write a short note focusing the questions given below :**

9. **Helen - a gifted learner**

Questions :

- How was Helen when she was young?
- How did she learn spelling?
- What helped Helen to speak?
- What did Helen do while she was learning?
- What other things did she write?
- From where did she get her graduation?

⇒ _____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

- **Write whether the sentences are True or False :**

10. Anne Sullivan was behaving with Helen as strict teacher. ☐

11. Helen became the first blind to achieve the graduation degree. ☐

12. Helen had curiosity to know the world around her. ☐

13. Helen's prime goal was to help the blind. ☐

Section B

- **Read the extract and answer the questions given below :**

Yudhishthira continued to climb up the mountain-path. When he was at the end of his journey, he saw a strange light all around him. He recognized Indra, the king of gods, coming towards him in his chariot. When he came close, Indra stepped down from the chariot and said, "Get into the chariot, Yudhishthira. I have come here to take you to heaven." But Yudhishthira refused to do so because he did not want to go to heaven without his brothers and Draupadi. He, therefore, said, "if they all do not come with me, I will not go with you."

Questions:

14. What did Yudhisthira see at the end of the journey?

⇒ _____

15. How did Indra come to Yudhisthira?

⇒ _____

16. Why did Yudhisthira refuse to go to heaven?

⇒ _____

17. What was Indra?

⇒ _____

18. Find out the similar for : deny, unfamiliar

⇒ _____

- **Read the data and answer the questions :**

Features	Venomous snakes	Non-venomous snakes
Teeth	In upper jaw, two fangs are present which are called modified teeth	All the teeth in the upper jaw are uniform and no fangs present
Snake bite marks	1 or 2 puncture on the skin by fangs	Many punctures made by maxillary teeth
Colour	Bright colour	Dull colour (some snakes as python, Sand Boa etc. are brightly coloured)
Head	Triangular and broad	Short and elongated
Tail	Flat or cylindrical	Cylindrical or blunt
Some names of Snakes	Russel's viper, Common Krait, Indian Cobra, Saw-scaled viper.	Common trinket snake, India smooth snake, File snake, Banded racer, common tree snake,Indian egg eater common wolf snake

19. How can you identify venomous snakes?
    (a) through four fangs teeth
    (b) through two fangs teeth
    (c) through 16 modified teeth
    (d) through four fangs teeth in upper jaw
20. How many punctures are found on the skin when a non-venomous snake bites?
    (a) two punctures
    (b) four punctures
    (c) no puncture
    (d) many punctures
21. How is a tail of a venomous snake?
    (a) narrow and short
    (b) flat and long
    (c) flat or cylindrical
    (d) long and shiny
22. Triangular and broad head indicates that it is _____ .
    (a) non-venomous snake
    (b) venomous
    (c) python
    (d) Sand Boa
23. Which is venomous snake in India ?
    (a) Sand Boa
    (b) Common trinket sanke
    (c) File snake
    (d) Russel's viper

Section C

- **Match the language functions with the sentences :**

'A'	'B'
24. The meal is taken every day.	A. Specifying location
25. He said that he was a brave person.	B. Describing action
26. Rohan is standing at the bus stop.	C. Describing process
	D. Reporting event

Ans : (24. _____ , 25. _____ , 26. _____)

'A'	'B'
27. Roma asked him why he had left the class.	A. Describing time
28. They started attending the paper when the bell rang.	B. Exchanging niceties
29. Best of luck for your exam !	C. Describing location
	D. Reporting event

Ans : (27. _____ , 28. _____ , 29. _____)

● **Choose and write the appropriate responses to complete the conversation :**

30. Raju : Where do you go for exercise?

Jagu : _____ (Specifying location)

(a) It's not necessary to inform you.

(b) I go for exerecise in Motibaug.

(c) Exercise is useful for mental stamina.

(d) I go for exercise where my friends suggest.

31. Sanjay : What did he think about me?

Mayur : _____ (Reporting)

(a) He thought that he was a very kind guy.

(b) I am very kind.

(c) He thought that you had no common sense.

(d) He think me a liar.

● **Complete the sentences using the functions given in the brackets :**

32. Mihir has won the match ..... (Exchanging niceties)

⇒ _____

33. I visited the hospital ..... (Describing place)

⇒ _____

34. Mona asked Reena ..... (Reporing event)

⇒ _____

35. Yesterday, a game of chess ..... (Describing action)

⇒ _____

36. Milan gets up ..... (Specifying time)

⇒ _____

● **Complete the dialogue using the words given in the brackets :**

37. [heed to, innate, imitate]

According to A. Krishnamurthy, we should not _____ others. We have _____ virtues. We must try to _____ them.

38. [curiosity, miracle, awaken]

The student should _____ his / her _____ . Then he / she will find _____ in his / her development.

● **Find and write the word having the nearest meaning :**

39. **Region** : territory, religion, field, track

40. **Dense** : domestic, sense, thick, fade

41. **Antelope** : deer, dear, interval, animal

Section D

● **Turn the following dialogue into Indirect Speech :**

42. Dhyey : How should I do vocabulary?
Tirth : You should ask to your teacher.
Dhyey : Thank you.

⇒ _____

_____

_____

43. Rajesh : Would you like to join a tour?
Ashok : Yes.
Rajesh : It would be a memorable experience.

⇒ _____

_____

_____

● **Join the sentences using the appropriate conjunctions given in the brackets :**

44. Jagruti could not go outside. It was raining heavily. (because, but, though)

⇒ _____

45. Mehul is smart. He has not been selected in the interview. (either...or, although, so)

⇒ _____

46. She will go for cinema. She will go for shopping. (but, either...or, both...and)

⇒ _____

47. Ramu failed in the exam. He left the study. (so, but, as)

⇒ _____

48. Plant the trees. Save the environment. (so, since, and)

⇒ _____

● **Rewrite the text correcting the underlined words :**

49. Raja Dashrath was the king <u>in</u> Ayodhya. He had three <u>wifes</u> and four sons. Ram was the <u>elder</u> son.

⇒ _____

_____

_____

● **Do as directed :**

50. Tomorrow, my friend will visit my place. He will come with his brother. My brother loves to play with him.

Begin like this : Yesterday, my friend .....

⇒ _____

_____

_____

51. Krishna defeated Kans. The people admired him a lot. They congratulated him also.

Begin like this : Kans was defeated .....

⇒ _____

_____

_____

● **Select the questions to get the underlined words / phrase as their answers :**

52. Dharm was overjoyed <u>because of his success</u>.

(a) Who was overjoyed because of his success?

(b) Why was Dharm overjoyed?

(c) What was Dharm because of his success?

(d) When was Dharm overjoyed?

53. Rakesh looks after <u>his computer</u>.

(a) What does Rakesh look after?

(b) Why does Rakesh look after his computer?

(c) When does Rakesh look after his computer?

(d) What does Rakesh do for his computer?

54. My sister added <u>a little milk</u> in the tea.

(a) Why did my sister add a little milk in the tea?

(b) Who added a little milk in the tea?

(c) What did my sister add in the tea?

(d) When did my sister add a little milk in the tea?

Section E

● **Write a paragraph in about 125 words using the points given below :**

55. **My favourite festival**

Points : when is it celebrated? - why is it your favourite? - How is your preparation? - learning from it.)

⇒ _____

56. **Kavya Sharma writes an email to her friend, Radha on radh123@yahoo.com inviting her to Junagadh for Rope-way ride to Ambaji.**

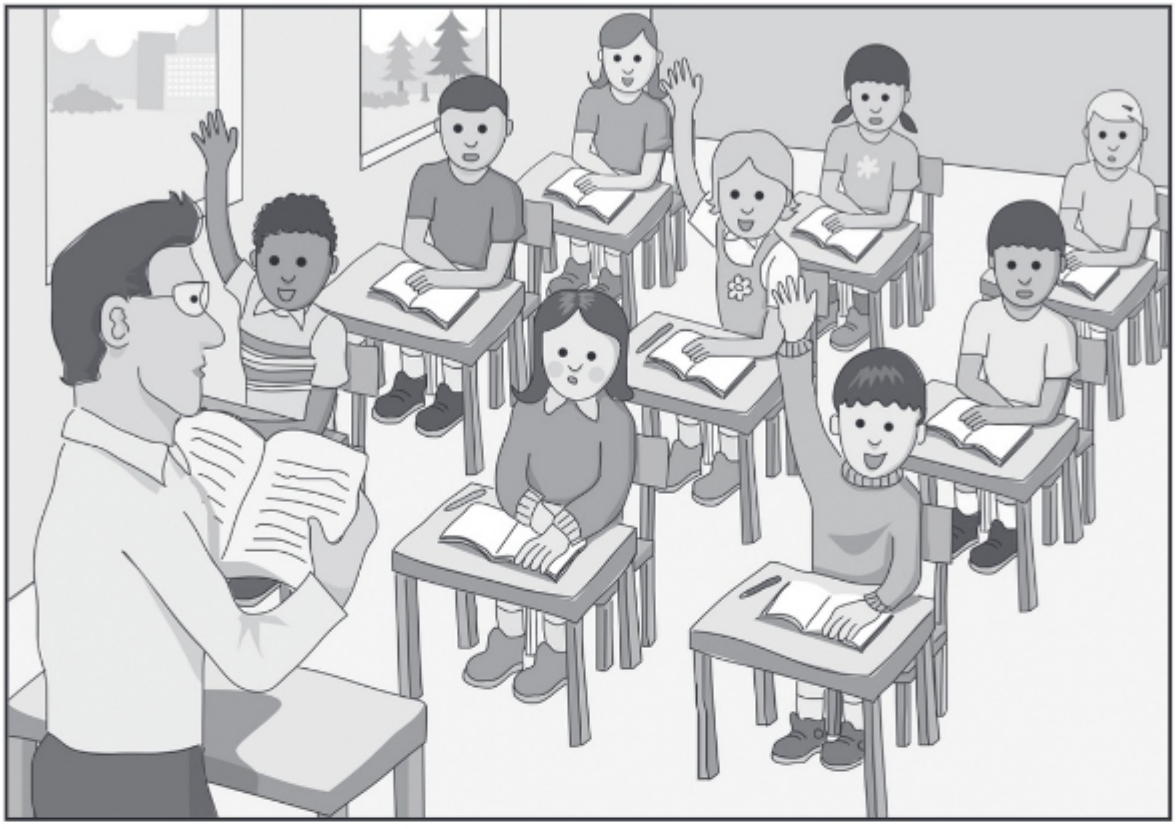
⇒

To :
Subject :

57. **Write a report on Importance of Vaccination.**

⇒

58. **Describe the picture in about 10 sentences :**

⇒

6 ભારતનાં સાંસ્કૃતિક વારસાનાં સ્થળો

પ્રશ્ન-1 'અ' વિભાગની વિગતોને 'બ' વિભાગની વિગતો સાથે યોગ્ય રીતે જોડી ખાલી જગ્યામાં લખો :

(1)

(A)		(B)
1. ઈલોરાની ગુફા	1 _____	A વિરૂપાક્ષ મંદિર
2. પટ્ટદકલ	2 _____	B ત્રિમૂર્તિ
3. કાળા પેગોડા	3 _____	C ચોસઠ યોગીની મંદિર
4. એલિફન્ટાની ગુફા	4 _____	D કોર્ણાક સૂર્યમંદિર
5. ખજૂરાહો	5 _____	E કૈલાસ મંદિર
		F અચ્યુતરાય મંદિર

(2)

(A)		(B)
1. આગ્રાનો લાલ કિલ્લો	1 _____	A હુમાયુ
2. હુમાયુનો મકબરો	2 _____	B મહમદ બેગડો
3. દિલ્લીનો લાલ કિલ્લો	3 _____	C ઈલ્તુત્મીશ
4. કુતુબમિનાર	4 _____	D શાહજહાઁ
5. ચાંપાનેર	5 _____	E હમિદા બેગમ
		F અકબર

પ્રશ્ન-2 નીચે આપેલા વિધાનો વાંચી ખરા વિધાન સામે (✓) અને ખોટા વિધાન સામે (✗) નિશાની કરો.

1. નીચે દર્શાવેલ સ્થાપત્ય જૂનાગઢમાં આવેલ છે. ☐

2. પટ્ટદકલએ ચાલુક્ય વંશની રાજધાનીનું નગર હતું. ☐
3. આગ્રાનાં કિલ્લા પર કુરાનની આયાતો કંડારવામાં આવી છે. ☐
4. ઈલોરામાં કુલ 34 ગુફાઓ આવેલી છે. ☐

5. ચૈત્ય એટલે બૌદ્ધ મઠ. ☐

6. હું અકબર છું અને મેં જ તાજમહેલનું બાંધકામ કરાવ્યું છે. ☐

7. બૃહદેશ્વર મંદિરએ ભગવાન શિવને સમર્પિત મંદિર છે. ☐

8. રાણી ઉદયમતિએ બંધાવેલી વાવ પાટણમાં આવેલી છે. ☐

9. કીર્તીતોરણમાં ત્રણ સ્તંભો આવેલાં છે. ☐

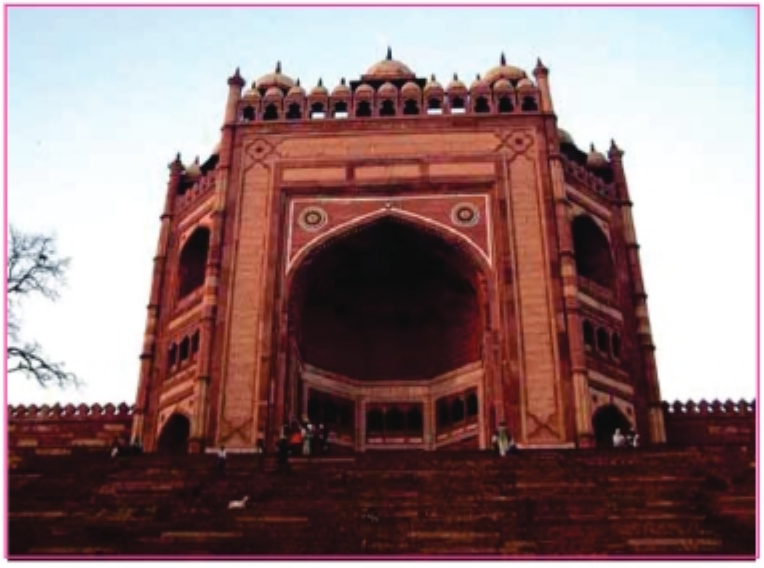
10. તારામાતાનું મંદિર પાલિતાણામાં આવેલું છે. ☐

પ્રશ્ન-3 કૌંસમાં આપેલ વિકલ્પમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

1. ભારતમાં ..... શક્તિપીઠો આવેલી છે. (52, 51, 108)

2. હું ..... શહેર છું. ભાવનગર જિલ્લામાં શેત્રુજ્ય પર્વતની ગોદમાં વસેલું છું, જ્યાં અનેક જૈન દેરાસરો આવેલાં છે. (તળાજા, પાલીતાણા, શિહોર)

3. આ ચિત્ર ..... સ્થાપત્યનું છે. (હુમાયુનો મકબરો, બુલંદ દરવાજો, જામી મસ્જિદ)

4. ધોળાવીરા કચ્છનાં ..... તાલુકામાં આવેલું છે. (અંજાર, રાપર, ભચાઉ)

5. દિવાને-એ-આમ અને દિવાન-એ-ખાસ ઈમારતો ..... માં આવેલી છે. (દિલ્લીનો લાલ કિલ્લો, આગ્રાનો લાલ કિલ્લો, ફતેપુર સિકરી)

6. ચાંપાનેરને ઈ.સ. ..... માં વૈશ્વિક વારસાનાં સ્થળમાં સ્થાન આપવામાં આવ્યું. (2004, 2007, 2001)

7. એલિફન્ટાની ગુફાઓને એલિફન્ટા નામ આપનાર ..... હતાં. (ફ્રેન્ચો, પોર્ટુગિઝો, અંગ્રેજો)

8. બૌદ્ધ ધર્મમાં ઉપાસના માટેનું સ્થળ એટલે ..... (વિહાર, સ્તુપ, ચૈત્ય)

9. કુતુબમિનારનું નિર્માણ ..... વંશનાં શાસકોએ કરાવેલ હતું. (ખિલજી, ગુલામ, તુઘલખ)

પ્રશ્ન-4 આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી પ્રશ્ન સામે આપેલ ☐ માં લખો :

1. ચારધામની યાત્રા કરવાં જાઓ, તો તેમાં કયાં ધાર્મિક સ્થળોનો સમાવેશ થશે? ☐

   (A) બદ્રીનાથ-રામેશ્વરમ-દ્વારકા- જગન્નાથપુરી (B) કેદારનાથ-રામેશ્વરમ-દ્વારકા-જગન્નાથપુરી

   (C) બદ્રીનાથ-રામેશ્વરમ-કેદારનાથ-જગન્નાથપુરી (D) બદ્રીનાથ-મથુરા-દ્વારકા-જગન્નાથપુરી

2. સહસ્રલિંગ તળાવ કોણે બંધાવ્યું હતું? ☐

   (A) ભીમદેવ પ્રથમ (B) રાણી ઉદયમતિ (C) મીનળદેવી (D) સિદ્ધરાજ જયસિંહ

3. અમદાવાદ-ભાવનગર હાઈવે નજીક કયું પુરાતત્વીય સ્થળ આવેલું છે? ☐

   (A) લોથલ (B) ધોળાવીરા (C) નવઘણ કૂવો (D) હઠીસિંહનાં દેરા

4. આગ્રાનાં લાલ કિલ્લામાં અકબરે કયો મહેલ બંધાવ્યો હતો? ☐

   (A) મોતીમહેલ (B) શીશમહેલ (C) જહાંગીર મહેલ (D) રંગમહેલ

5. તાજમહલ સ્થાપત્યનો કયો પ્રકાર છે? ☐

   (A) મહેરાબ (B) મકબરો (C) મસ્જિદ (D) મહેલ

6. દેવની મોરીનો સ્તુપ કયા સ્થળની પાસે આવેલો છે? ☐

   (A) જૂનાગઢ (B) પાટણ (C) વડનગર (D) શામળાજી

7. નીચેની કઈ જોડ સાચી નથી? ☐

   (A) ઈલોરાની ગુફા - ઔરંગાબાદ (B) હમ્પી - બેલ્લારી

   (C) કોર્ણાકનું સૂર્યમંદિર - કટક (D) ચાંપાનેર - હાલોલ

8. અકબરે કોની યાદમાં ફતેપુર સિકરી નામું નગર વસાવ્યું હતું? ☐

   (A) સુફી સંત જમાલ ચિસ્તી (B) સુફી સંત સલીમ ચિસ્તી

   (C) સુફી સંત મઉદ્દીન ચિસ્તી (D) અમીર ખુશરો

9. મયુરાસનને નાદિરશાહ ભારતમાંથી કયા દેશમાં લઈ ગયો હતો? ☐

   (A) ઈરાન (B) ઈરાક (C) નેપાળ (D) તુર્કિસ્તાન

10. નીચે આપેલા વિધાનોમાં કયા સાચાં છે? ☐

    (1) ચાંપાનેર ગુજરાતનાં પંચમહાલ જિલ્લામાં આવેલું છે.

    (2) ચાંપાનેરનું બીજું નામ મુહમ્મદાબાદ પણ છે.

    (3) ચાંપાનેર પર મહેમુદ બેગડાએ વિજય મેળવ્યો હતો.

    (4) ચાંપાનેરનો વૈશ્વિક વારસામાં સમાવેશ થયો છે.

    (A) (1) અને (3) (B) (2) અને (3) (C) (1), (2) અને (4) (D) આપેલ તમામ

પ્રશ્ન-5 નીચે આપેલ પ્રશ્નોનાં એક-બે વાક્યમાં જવાબ આપો :

1. ગોવાનાં દેવળમાં કોનો પાર્થિવ દેહ સાચવવામાં આવેલ છે? _____

_____

2. મુંબઈથી 12 કિમી દૂર અરબ સાગરનાં કિનારે કયું ઐતિહાસિક સ્થળ આવેલું છે? _____

_____

3. હમ્પી નગરને સ્થાપત્ય શૈલીની દૃષ્ટિએ સર્વોચ્ચ શિખરે પહોંચાડનાર હું તે સમયનો શાસક છું, તો જરા મને ઓળખી બતાવો. _____

_____

4. તમને કયા મંદિરમાં સાત અશ્વો વડે ખેંચાતાં રથનું સ્વરૂપ અને વિશાળ 12 પૈડાંઓ જોવા મળશે?

_____

5. અડી કડીની વાવ ક્યાં આવેલી છે? _____

_____

6. કયા ઐતિહાસિક સ્થળનું બાંધકામ 22 વર્ષ સુધી ચાલ્યું હતું? _____

_____

7. ધારાપુરીનાં નામથી કયા સ્થળને ઓળખવામાં આવે છે? _____

_____

8. મને ઓળખો : હું 70 ફૂટની ઊંચી દીવાલ ધરાવતો કિલ્લો છું, મારો ઘેરાવો દોઢ માઈલનો છે.

_____

9. વિરુપાક્ષ મંદિરએ કયા ભગવાનનું મંદિર છે? _____

_____

10. મોતી મસ્જિદ અને જામી મસ્જિદ કયા સ્થળે આવેલી છે? _____

_____

પ્રશ્ન-6 નીચેના પ્રશ્નોનાં ટૂંકમાં જવાબ આપો :

1. મહાબલીપુરમ્ નામ કયા કારણે પડ્યું છે તે જણાવો.

_____

_____

_____

2. અજંતાની ગુફાના કલાના આધારે કેટલા પ્રકાર પડી શકે? કયા કયા?

---

3. ગુજરાતમાં આવેલાં ગુફા સ્થાપત્યોનાં નામ જણાવો.

---

4. ઈલોરાના ગુફા સમૂહની ચર્ચા કરો.

---

5. નીચે આપેલ સ્થાપત્ય સ્થળોને પ્રાચીનકાળના સ્થાપત્યો અને મુઘલકાળ સ્થાપત્યોમાં વર્ગીકરણ કરો.

(તાજમહલ, મહાબલીપુરમ્‌નાં મંદિરો, બૃહદેશ્વરનું મંદિર, હુમાયુનો મકબરો, ઈલોરાની ગુફાઓ, ફતેહપુર સિકરી)

પ્રાચીનકાળના સ્થાપત્યો	મુઘલકાળ સ્થાપત્યો

6. હુમાયુનાં મકબરા વિશે ટૂંકમાં જણાવો.

પ્રશ્ન-7 નીચેનાં પ્રશ્નોનાં મુદ્દાસર જવાબ આપો :

1. શાહજહાંએ પોતાનાં અંતિમ દિવસો જ્યાં વિતાવ્યા હતા, તે સ્થળનું વર્ણન કરો.

2. નીચે આપેલાં સ્થાપત્યનાં સ્થળોની અહીં માંગેલી વિગતો દર્શાવો.

ઐતિહાસિક સ્થળ	વર્ષ	રાજ્ય	બંધાવનાર શાસક	કયા વંશનો શાસક
કોર્ણાકનું સૂર્યમંદિર				
બૃહદેશ્વર મંદિર				
આગ્રાનો લાલ કિલ્લો				
તાજમહેલ				
કુતુબમિનાર				

3. કોર્ણાકનાં સૂર્યમંદિર વિશે ટૂંકનોંધ લખો :

4. નીચે આપેલાં ભારતનાં રેખાંકિત નકશામાં અહીં દર્શાવેલાં ઐતિહાસિક સ્થળોને યોગ્ય સ્થાને દર્શાવો.

(હમ્પી, ઈલોરાની ગુફા, રુદ્રમહાલય, હુમાયુનો મકબરો, ફતેહપુર સિકરી, બેસાલીકા ઓફ બોમ જીસસ દેવળ)

5. દિલ્લીના લાલ કિલ્લામાં તમે કઈ કઈ ઈમારતો અને ઐતિહાસિક સ્થળો જોઈ શકો, તે જણાવો.

પ્રશ્ન-૪ નીચેનાં પ્રશ્નોનાં સવિસ્તાર જવાબ આપો :

1. ધ્રુવિકા આગ્રા જાય છે અને એક ઐતિહાસિક સ્થળની મુલાકાત લે છે, ત્યાં લખ્યું છે, - 'સ્વર્ગનાં બગીચામાં પવિત્ર દિલોનું સ્વાગત છે.' તો જરા એ સ્થળનું વર્ણન તો કરો.

---

2. અજંતા અને ઈલોરાની ગુફાઓની મુલવણી તમારા શબ્દોમાં કરો.

---

3. ગુજરાતનાં સાંસ્કૃતિક વારસાનાં સ્થળોનું વર્ણન કરો.

14 જન્મોત્સવ

વિભાગ A

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો.

(અ)	(બ)
1. જન્મોત્સવ	(અ) 'કર કંઈ બાપલા ! છૂટકો છે !'
2. ડોસી	(બ) 'છોરો તો છે હાવ કિસન ભગવાન જેવો.'
3. કાનજી	(ક) નવલિકા
4. વેલજી	(ડ) આત્મકથા
	(ઈ) 'અક્કરમીએ મધરાતે આંઈ જનમ લીધો !'

જવાબ
1. .....
2. .....
3. .....
4. .....

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

5. 'જન્મોત્સવ' કૃતિ ..... સંગ્રહમાંથી લેવામાં આવી છે. (જનાન્તિકે, લીલુડી ધરતી, ગૃહપ્રવેશ)
6. વૃંદાવનદાસના મોટા દીકરાનું નામ ..... હતું. (સૂજિત, અસિત, નિશીથ)
7. વૃંદાવનદાસનો મોટો દીકરો ..... જઈને ઈલેક્ટ્રિકલ એન્જિનિયરિંગનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરી આવ્યો હતો. (જાપાન, રશિયા, અમેરિકા)
8. વૃંદાવનદાસ અને એમની મંડળી ..... નું શ્રવણ કરતી હતી. (ભાગવત, રામાયણ, નળાખ્યાન)
9. ..... શરણાઈવાળાએ પ્રભાત નો'તું થયું છતાં બિભાસના સૂર છેડ્યા. (રામદીન, બદરુદ્દીન, રમઝુ)
10. વસુદેવ કૃષ્ણને લઈને ..... પહોંચ્યા હતા. (વૃંદાવન, મથુરા, ગોકુળ)
11. વટપત્રમાં સૂતેલા ભગવાનના મોઢા પર ..... હાસ્ય હતું. (જગમોહન, ભુવનમોહન, પ્રેમમોહન)
12. જપવતી શેઠાણીએ ..... ઉપાડ્યું હતું. (ભજન, હાલરડું, રાસ)
13. ઝૂંપડામાં ..... દીવો ટમટમતો હતો. (ફગફગિયો, ટમટમતો, લાલ)
14. માણેકના ..... ચિત્કારે એમનો પીછો પકડ્યો. (દુઃખદ, કરુણ, ભયંકર)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

15. 'જન્મોત્સવ' વાર્તામાં લેખકે કઈ પરિસ્થિતિનું આલેખન કર્યું છે ?

.....

16. લાલ કિનખાબનો પડદો ઊંચકાય તેની સહુ આતુરતાપૂર્વક રાહ શા માટે જોઈ રહ્યા હતા ?

.....

17. માણકી શા કારણે કણસી રહી હતી ?

.....

18. 'ઘડિયાળના બે કાંટા ભેગા થતાં, લાલ કિનખાબનો પડદો સરરર કરતાં સરી ગયો' આ શબ્દો શેનો અણસાર આપે છે ?

.....

19. 'ફાટી-તૂટી ગુણપાટ..., કાટ ખાયેલા પતરાનું છાપરું, ફગફગિયો દીવો' જેવા શબ્દો શેનું તાદૃશ વર્ણન કરે છે ?

.....

20. જપવતી શેઠાણીએ કયું હાલરડું ઉપાડ્યું ?

.....

21. કૃષ્ણ અને કિસનના જન્મની પરિસ્થિતિ કેવી રીતે વ્યક્ત થઈ છે ?

.....

(૩) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો.

22. અસિતે કૃષ્ણજન્મની કઈ તરકીબ રચી હતી ?

.....

.....

.....

.....

23. કાનજી અને દેવજી બાળકને લઈને ક્યાં જતા હતા ? શા માટે ?

.....

.....

.....

.....

24. કૃષ્ણ અને કિસનના જન્મમાં શો તફાવત છે ?

.....

.....

.....

.....

25. ગોકુળમાં ઊજવાયેલા કૃષ્ણ જન્મોત્સવનું વર્ણન.

.....

.....

.....

.....

26. કાનજીએ ભવિષ્યનું કયું દૃશ્ય જોયું ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો.

27. માણેકની લાચારી અને વેદનાભરી પરિસ્થિતિનું વર્ણન તમારા શબ્દોમાં લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

28. 'જન્મોત્સવ' શીર્ષકની યથાર્થતા ચર્ચો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

29. નવજાત બાળકની કરુણતા તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

◆ આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિકલ્પ પસંદ કરી જવાબ લખો.

30. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો.

(1) વિજળી : (વીજળિ, વિજળિ, વીજળી) .....

(2) કૂતૂહલ : (કુતુહલ, કુતૂહલ, કૂતુહલ) .....

(3) પરીસ્થીતિ : (પરિસ્થીતિ, પરીસ્થિતિ, પરિસ્થિતિ) .....

(4) મૂહુરત : (મુહૂર્ત, મૂહુર્ત, મુર્હૂત) .....

(5) એન્જીનીયરીગ : (એન્જિનીયરિંગ, એન્જિનિયરિંગ, એન્જિનિયરીંગ) .....

(6) પરણયગોસ્ઠી : (પ્રણયગોષ્ઠી, પ્રનયગોષ્ઠિ, પ્રણયગોશ્ઠી) .....

(7) તૂમુલ : (તુમુલ, તુમૂલ, તૂમૂલ) .....

31. (અ) સંધિ છોડો.

(1) કૃષ્ણ : ..... (કૃસ્ + ન, કૃઃ + ન્ન, કૃષ્ + ન)

(2) જન્મોત્સવ : ..... (જનમ + ઉત્સવ, જન્મ + ઉતિન, જન્મ + ઊત્સવ)

(3) કટાક્ષ : ..... (કટુ + અક્ષ, કટ + અક્ષ, કટ્ + અક્ષ)

(બ) સંધિ જોડો.

(1) સૃજ્ + તિ (સુષ્ટી, સૃષ્ટી, સૃષ્ટિ) : .....

(2) ને + અન (નેન, નેઅન, નયન) : .....

(3) શ્રો + અન (શ્રાવણ, શ્રવણ, શ્રાયન) : .....

(4) પ્ર + ઈક્ષક (પ્રેષક, પ્રાક્ષક, પ્રેક્ષક) : .....

(5) નિઃ + ચિંત (નિશ્ચિંત, નિશ્ચિત, નિશ્ર્ચીત) : .....

32. નીચેના શબ્દોના સમાસ કૌંસમાંથી શોધીને ઓળખાવો.

(1) જન્મોત્સવ : .....

(દ્વંદ્વ સમાસ, કર્મધારય સમાસ, મધ્યમપદલોપી સમાસ)

(2) ગૃહપ્રવેશ : .....

(મધ્યમપદલોપી સમાસ, બહુવ્રીહિ સમાસ, તત્પુરુષ સમાસ)

(3) મધરાત : .....

(ઉપપદ સમાસ, કર્મધારય સમાસ, અવ્યયીભાવ સમાસ)

(4) જશોદા : .....

(તત્પુરુષ સમાસ, ઉપપદ સમાસ, બહુવ્રીહિ સમાસ)

(5) નંદકુંવર : .....

(ઉપપદ સમાસ, દ્વંદ્વ સમાસ, તત્પુરુષ સમાસ)

(6) યથાસ્થાને : .....

(અવ્યયીભાવ સમાસ, ઉપપદ સમાસ, કર્મધારય સમાસ)

33. નીચે આપેલા શબ્દોના અર્થભેદ જણાવો.

(1) ગૂણ : ..... (લક્ષણ, કોથળો, અંક)

ગુણ : ..... (કોથળો, સદ્‌ગુણ, અનાજની બોરી)

(3) વસુદેવ : ..... (કૃષ્ણના પિતા, કૃષ્ણ, પૃથ્વીપતિ)

વાસુદેવ : ..... (કૃષ્ણ, નાગના રાજા, કૃષ્ણના પિતા)

34. નીચેની પંક્તિઓમાંના અલંકાર જણાવો.

(1) દેવકીના ખોળામાં બાળકને રૂપે એ તેજપુંજ ઝૂલવા લાગ્યો. : .....

(રૂપક અલંકાર, વ્યતિરેક અલંકાર, વ્યાજસ્તુતિ અલંકાર)

(2) ઝૂંપડાની દુનિયા સળવળી ઊઠી. : .....

(વ્યતિરેક અલંકાર, સજીવારોપણ અલંકાર, રૂપક અલંકાર)

(3) માણેકના કરુણ ચિત્કારે એમનો પીછો પકડ્યો. : .....

(રૂપક અલંકાર, વ્યતિરેક અલંકાર, સજીવારોપણ અલંકાર)

(4) છોરો તો છે હાવ કિસન ભગવાન જેવો. : .....

(ઉપમા અલંકાર, ઉત્પ્રેક્ષા અલંકાર, અનન્વય અલંકાર)

35. નીચે આપેલા શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય લાગેલો છે તે જણાવો.

(1) જન્મોત્સવ : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(2) નિઃસ્તબ્ધ : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(3) ફગફગિયો : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

(4) કૃપાળુ : ..... (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

36. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો શોધીને લખો.

(1) પુંજ (ધન, પુંજી, ઢગલો) : .....

(2) તુમુલ (દયા, દારુણ, ભીડ) : .....

(3) કૃષ્ણ (આશુતોષ, પુરંદર, કેશવ) : .....

(4) વીજળી (દામિની, પ્રકાશ, રજની) : .....

(5) પર્વ (પાવન, ઉત્સવ, પારણું) : .....

(6) તાદૃશ (દૃશ્ય, આબેહૂબ, તૈયારી) : .....

37. નીચે આપેલ વિકલ્પોમાંથી સંજ્ઞાનો સાચો પ્રકાર શોધીને લખો.

(1) ગોકુળ : ..... (વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા)

(2) ધનંજય : ..... (વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા)

(3) પ્રેક્ષક : ..... (ભાવવાચક સંજ્ઞા, સમૂહવાચક સંજ્ઞા, જાતિવાચક સંજ્ઞા)

(4) પંચાજીરી : ..... (જાતિવાચક સંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા)

(5) રુદન : ..... (વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞા, ભાવવાચક સંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞા)

◆ **માગ્યા મુજબ લખો.**

38. નીચેના રૂઢિપ્રયોગોનો અર્થ જણાવો.

(1) ટાંટિયા વાળી નાખવા : .....

(2) ટાચકા ફોડી નાખવા : .....

(3) પીછો પકડવો : .....

(4) બેવડ વળી જવું : .....

(5) સોનાને હીંડોળે ઝૂલવું : .....

39. નીચેના શબ્દસમૂહો માટે એક શબ્દ આપો.

(1) દુઃખના લીધે ઊંહકારા કરવા : .....

(2) વ્યંગમાં બોલવું કે કહેવું તે : .....

(3) દુનિયાને મોહ પમાડે તેવું હાસ્ય : .....

(4) તાજેતરમાં જન્મેલું બાળક : .....

(5) જેની જ્યોત હાલકડોલક થતી હોય તેવો દીવો : .....

(6) બાળકને સુવડાવવા ગાવામાં આવતું ગીત : .....

(7) દમના રોગથી પીડાતો : .....

(8) જન્મદિવસ પ્રસંગે ઉજવાતું પર્વ : .....

(9) ઠાકોરજીને ચડાવવામાં આવતું નૈવેદ્ય : .....

40. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો.

(1) તેજ × .....

(2) રુદન × .....

(3) તુમુલ × .....

(4) આનંદ × .....

(5) ઊંડું × .....

(6) અનુભવી × .....

41. નીચેના માગ્યા પ્રમાણે પરિવર્તન કરો.

(1) જશોદામૈયા કૃષ્ણકુંવરને શણગારે છે. (કર્મણિવાક્ય બનાવો.)

.....

(2) માણેકથી કિશનને જન્મ અપાયો. (કર્તરિવાક્ય બનાવો.)

.....

(3) જપવતી શેઠાણીએ હાલરડું ઉપાડ્યું. (કર્મણિવાક્ય બનાવો.)

.....

(4) કૃષ્ણ ભગવાનને માથે નાગે છાયા કરી. (કર્મણિવાક્ય બનાવો.)

.....

42. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ આપો.

(1) કુણ : .....

(2) બચાડી : .....

(3) દખી : .....

(4) મોરે : .....

(5) પાંગળો : .....

(6) નકર : .....

(7) હાવ : .....

(8) ગમાર : .....

(9) અક્કરમી : .....

(10) આયવો : .....

(11) હવારે : .....

43. નીચે આપેલાં વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધી પ્રકાર જણાવો.

(1) લાલ કિનખાબનો પડદો ખૂલ્યો. : .....

(2) ડોશી ખોખરા કર્કશ અવાજે બબડી. : .....

(3) માણેકના કરુણ ચિત્કારે પીછો પકડ્યો. : .....

(4) મેઘલી રાતમાં એ હાસ્ય દેખાયું નહિ. : .....

(5) ધખતી બપોરે માણેકની સાથે પતરાની નાનકડી ગાડીમાં નીકળ્યો.

: .....

44. નીચેનાં વાક્યોમાંથી ક્રિયાવિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર જણાવો.

(1) એકાએક ફગફગિયો દીવો બુઝાઈ ગયો. : .....

(2) આકાશને કદીક વીજળી વીંધી જતી હતી. : .....

(3) વરસાદ એકધારો પડવા માંડ્યો. : .....

(4) એલા એ ગમાર, જરા ધીમો બોલતો જા. : .....

(5) બાળકના રુદનનો ભાર ઊંચકીને આગળ ચાલ્યા. : .....

(6) ભાવિના દર્શનને જોતો હોય એમ એકાએક હસી પડ્યો. : .....

45. નીચેના શબ્દોના ધ્વનિઘટકો છૂટા પાડો.

(1) નિઃસ્તબ્ધતા : .....

(2) મુહૂર્ત : .....

(3) સૃષ્ટિ : .....

(4) નેત્ર : .....

(5) અશ્રુધારા : .....

(6) દૃશ્ય : .....

46. માગ્યા મુજબ વાક્યપ્રયોગ કરો.

(1) દેવજી વધારે આકળો થઈને બોલ્યો. (ભાવેવાક્ય બનાવો.)

.....

(2) અસિતે તરકીબ રચી હતી. (ભાવેવાક્ય બનાવો.)

.....

(3) કાનજી અને દેવજી આગળ ચાલ્યા. (ભાવેવાક્ય બનાવો.)

.....

(4) ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ગોકુળ પહોંચ્યા. (પ્રેરકવાક્ય બનાવો.)

.....

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

47. અહેવાલ-લેખન

તમારા વિસ્તારમાં ઉજવાયેલા જન્માષ્ટમીના પર્વ પર અહેવાલ તૈયાર કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

48. નીચે આપેલા ગદ્યખંડનો આશરે ત્રીજા ભાગમાં સંક્ષેપ કરી તેને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

મનુષ્યમાં જે સદ્‌ગુણો, શીલ હોય છે તે બધું મળે છે ત્યારે તેને 'ચારિત્ર્ય' કહે છે. ચારિત્ર્યથી જ માનવી શક્તિશાળી અને તેજસ્વી બને છે. લોકો કહે છે કે, 'જ્ઞાન એ જ શક્તિ છે', પરંતુ હું વ્યક્તિગત રીતે દાવાપૂર્વક કહું છું કે, 'ચારિત્ર્ય વિના જ્ઞાનાર્જન શક્ય જ નથી. ચારિત્ર્યહીન વ્યક્તિ આ સમાજમાં મૃતપ્રાય છે.' સમાજ તેને તિરસ્કાર અને ઉપેક્ષાની નજરે જોશે. તમારે જીવનમાં સફળ થવું હોય, બીજાને પ્રભાવિત કરવા હોય, તો તમારે નિષ્કલંક ચારિત્ર્ય પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ. શંકરાચાર્ય, બુદ્ધ, ઈશુ અને એવા પ્રાચીન ઋષિઓનાં નામ આજે પણ લેવામાં આવે છે. કારણ કે, તેમનું ચારિત્ર્ય દિવ્ય તેમજ અદ્‌ભુત હતું. તેઓ પોતાના ચારિત્ર્યનાં બળે જ બીજાને પ્રભાવિત કરી તેમનાં હૃદય પરિવર્તન કરાવી શક્યા. ચારિત્ર્ય જીવનનો સ્તંભ છે.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

સલામત શાળા
સલામત ગુજરાત

આ તો છે વાત ભૂકંપ ની... તો ચાલો જાણીએ.

ભૂકંપ સમયે આટલું યાદ રાખો...

ભૂકંપ આવે ત્યારે ડરીને નાસભાગ કરવી નહીં. ડર્યા વિના, વિચારીને, ઝડપથી પગલાં લેશો તો ભૂકંપથી તમને કોઈ નુકસાન નહીં થાય.

જો તમે ઘર/શાળાની બહાર હો તો ખુલ્લા મેદાન જેવી જગ્યાએ પહોંચી જાવ.

ભૂકંપ આવે તે પહેલાં

- ભાંગતૂટ થાય તેવી વસ્તુઓ કબાટમાં રાખો.
- દીવાલ પરનાં ચિત્રો, અરીસા, શૉ-પીસ, લાઇટ-ફીટિંગ વગેરે પલંગ અને બેસવા-ઊઠવાની જગ્યાથી દૂર રાખો અને તેમને વધુ મજબૂત રીતે દીવાલ સાથે જડી દો.
- ઊંચી છાજલી પર ભારે ચીજવસ્તુઓ રાખશો નહીં.

ભૂકંપ અનુભવો ત્યારે

- ઉપરથી નીચે પડે તેવી ચીજવસ્તુઓથી દૂર ખસી જાવ અને ઊંચા મજબૂત ટેબલ કે પલંગ નીચે આશ્રય લો.
- ભૂકંપ અનુભવાય ત્યારે તમે બહાર હો તો મોટાં મકાન, વૃક્ષો, મોટાં છાપરાં, વીજળીના તાર વગેરેથી દૂર ચાલ્યા જાવ.

ભૂકંપ આવે ત્યારે જો તમે ઘર/શાળામાં હો અને તરત બહાર જઈ શકાય તેમ ન હોય તો

સલામત સ્થળો : ✓

- વજનદાર ટેબલ કે પલંગ નીચે ઘૂસી જવું.
- ઘર/શાળાના ઓરડાના ખૂણાઓમાં ઊભા રહેવું.
- ઘર/શાળાની અંદરના થાંભલા કે ટેકારૂપ દીવાલની આડમાં ઊભા રહેવું.

અસલામત સ્થળો : ✗

- વજનદાર કબાટ કે ઘોડા પાસે ન રહેવું તેમ જ કાચનાં બારીબારણાં પાસે ઊભા ન રહેવું.
- સળગી ઊઠે તેવા ગૅસના ચૂલા જેવાં સાધનો પાસે ન રહેવું.
- સીડીઓ કે લિફ્ટમાં ઊભા ન રહેવું.

ભૂકંપ ઓસરી ગયા પછી

- તમને પોતાને ઈજા થઈ ન હોય તો બીજા ઈજાગ્રસ્ત કે ફસાયેલ લોકોને મદદ કરો.
- વૃદ્ધો, અપંગો અને બાળકોની ખાસ સંભાળ લો.
- ટેલિફોનનો ઉપયોગ અત્યંત મહત્ત્વની વાતચીત પૂરતો જ કરો.

ડ્રોપ, કવર અને હોલ્ડ પદ્ધતિ
જમીન પર સૂઈ જાઓ, ટેબલ હેઠળ કવર લો અને જ્યાં સુધી ધ્રુજારી બંધ ન થાય ત્યાં સુધી હોલ્ડ ઓન કરો.

Education Department
Government of Gujarat

GSDMA

GUJARAT INSTITUTE OF DISASTER MANAGEMENT
BUILDING RESILIENCE

unicef | for every child

All India Disaster Mitigation Institute

શિક્ષણનો અધિકાર

સ્વઅધ્યયનપોથી

ધોરણ 10

ભાગ 4

ગુજરાત શૈક્ષણિક
સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ
ગાંધીનગર

શિક્ષણનો અધિકાર
સમગ્ર શિક્ષા
સૌ ભણે, સૌ આગળ વધે

ગુજરાત શાળા શિક્ષણ પરિષદ
સમગ્ર શિક્ષા,
સેક્ટર ૧૭, ગાંધીનગર

આ સામગ્રી સમગ્ર શિક્ષા, ગાંધીનગર તરફથી વિનામૂલ્યે આપવામાં આવેલ છે. (વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫)